Kaina 10 Pf.

KARYS

Nr. 17 (1126) Vilnius, 1942 m. balandžio 18 d.

SAVISAUGOS DALIŲ SAVAITRAŠTIS

Leidžia Savisaugos Dalių Inspekcija. Redakcijos ir administracijos adresas: Vilnius, Jėzuitų g-vė 3. Telef. per Vilniaus karinę: Vyriausio Redaktoriaus ir Administracijos — 29. Darbo val.: 08-13; 14-17 (dienomis prieš šventadienius 08-13), Vyr. redaktorius *kpt. Simas Urbonas*

Didžioji Kremliaus Žiemos ofenzyva yra prie galo

Savaitinė karo įvykių apžvalga

BERLIN. DNB karinio bendradarbio pulkininko leitenanto vyriausioje ginkluotųjų pajėgų vadovybėje Krauzės savaitinis pranešimas.

Sniego masės plačiose Rytų lygumose pradeda tirpti, ir begalinėse purvo jūrose skęsta sovietų žiemos viltys. Čia vienur, čia kitur didesni ar mažesni bolševikų vienetai dar mėgina pulti vokiečių linijas. Bet visur jie atmušami su dideliais nuostoliais. Vienas ypač stiprus ir gerai paruoštas puolimas, kuris buvo surengtas Kerčės pusiasalyje, panaudojant daug šarvuočių ir oro pajėgų vienetų, nesulaukė kitokio likimo ir privedė dar prie didesnių nuostolių, kuriems prarastų šarvuočių — 72 sunaikinti ir 29 sunkiai sužaloti — skaičius yra puikus mastas. Priešingai, savi puolimai įvairiose fronto dalyse buvo labai sėkmingi, nepaisant sunkiausių žemės paviršiaus sąlygų. Pavyzdžiui, prie Volchovo apsuptos sovietų jėgų grupės buvo sunaikintos. Rytuose ir toliau įvyksta vietinio pobūdžio veiksmų, kuriuose, artėjant pavasariui, savaitė po savaitės auga vokiečių pranašumas. Bet didžioji Kremlio Žiemos ofenzyva yra prie galo. Jos plačiai užsibrėžtas ir per daug garsiai paskelbtas tikslas nebuvo pasiektas. Šis supratimas apkartina Londoną ir Vašingtoną. Daugėja balsai įžvalgių kritikų, kurie mato dalykus taip, kaip jie yra, ir pyksta tie, kurie užmerkia akis, kad nematytų „naujo“. Bet įžvalgieji šią „naujovę“ suprato: yra naujas dalykas, kad Anglija turi vesti pasaulinį karą. Iki šiol ji „pasaulinį karą“ taip įsivaizdavo, kad pasaulis, jai įsakius, kovoja su Vokietija. Taip iš tikrųjų buvo 1914 m. ir 1918 m. Bet šiandien padėtis yra kitokia. Užuot viešpatavę jūrose, Londone laužo galvas, kaip „tris gyvybiškai svarbiausius jūrų ryšius“ jūrų kelius į Viduriniuosius Rytus, į Murmanską ir į Ameriką galima išlaikyti. Jau nebekalbama apie kelią į „Tolimuosius Rytus,“ pasitenkinama jūrų keliu į „Viduriniuosius Rytus.“ Bet ir tas nebėra tikra, kaip parodė likimas lėktuvnešio „Hermes“, kuris nuskendo prie Ceilono. „Per daugelį kartų laikotarpį mes atsidūrėme rimtoje ir silpnesnėje padėtyje prieš galingą priešą jūroje. Mūsų laivynas skaičiumi yra silpnesnis tiek laivais, tiek ir lėktuvais. Tai yra iki šiol mūsų istorijoje nebuvusi padėtis“. Taip rašo „Daily Mail“, ir šis supratimas taip pat yra naujas Anglijai. Ir trečias dalykas yra naujas: kad svetimos ir savos tautos atsisako klausyti Anglijos įsakymo ir kad kardas, kuris visada sausumoje kovojo Anglijos mūšius, yra sulaužytas. Pagaliau Anglija taip pat nelaukė, kad vokiečių povandeniniai laivai tokioje jautrioje vietoje, kaip Amerikos pakraščių vandenys, naikins jungtinį prekybinį laivyną, o ypač taip svarbius tanklaivius. Šią savaitę du kartus kariuomenės pranešimas pateikė santraukas, ir pagal jo saskaitas Atlanto vandenyne nuskendo ne mažiau kaip 28 prekybiniai laivai, bendros 198.000 tonų talpos. Vašingtone ir Londone tikimasi nuolat blogėjančią karinę problemą išspręsti ta prasme, kad norima būti stipriais lemiamose vietose. Šis sprendimas būtų geras, jei tik būtų žinoma, kur reikia ieškoti šių svarbiausių vietų, ir sprendžiamų ruožų. Iki šiol trišalio pakto valstybės visada nustatydavo tas vietas ir to jos ir ateityje niekam kitam neužleis. Kadangi Londone žinoma, kad tik užpuolikas pasirenka sprendimo vietas, gali sau kalti ofenzyvos planus. Bet kai Maltoje ir Viduržemio jūroje verda pragaras ir gyvybiškai svarbiuose jūrų keliuose gąsdinančiai auga laivų nuostoliai, yra sunku šitokius planus paruošti. St. Nazaire patyrimas tam nepadrąsina. Bet Litvinovas ir Maiskis spaudžia, reikalandami ofenzyvos ir „antrojo fronto“. Samaroje Jungtinių Valstybių pasiuntinys pareiškė, kad „geriausias kelias padėti Rusijai, tai padėti Anglijai“. Taip užsidaro šis circulus vitiosus, kuriame kiekvienas laukia pagalbos iš kito ir nė vienas nežino, kurioje vietoje bus smogtas kitas smū...

VILNIUS ŠVĘS FIURERIO GIMIMO DIENĄ

Balandžio 20 d. vokiečių tauta iškilmingai mini Fiurerio Gimimo Dienos šventę. Šią dieną Vilniuje įvyks tam momentui pritaikytų pamaldų ir minėjimų. Miestas bus papuoštas vėliavomis, Fiurerio portretais ir vainikais.

Vilniaus apskrityje taip pat ruošiami Gimimo Dienos šventės minėjimai. (s). „N. L.“

Didžiosios Vokietijos Fiureris Adolf Hitler kalbasi su 1914-18 metų karo ir šio karo sužeistaisiais bei invalidais.

Kerčėje sunaikinta 115 sovietų tankų

BERLIN. Kaip pranešama kariuomenės komunikate, Kerčės pusiasalyje balandžio 11 d. bolševikai vėl atnaujino savo dieną prieš tai nepavykusius puolimus. Nors priešas ir vėl panaudojo stiprias pajėgas ir daug tankų, keturiomis bangomis padaryti puolimai, stipriai paremiant karo aviacijai, buvo atremti. Darnia visų ginklo rūšių ugnimi priešo puolimai buvo atmušti didžia dalimi pačioje jų pradžioje. Su 14 tankų, apie kurių sunaikinimą buvo pranešta paskutiniame komunikate, nuo kovų atnaujinimo, taigi per dvi paskutinės kovos dienas, vien tik šitame fronto ruože buvo sunaikinta arba sunkiai sužalota 115 priešo tankų. Tuo tarpu, kai pietiniame Rytų fronto ruože dėl dumblo rimtų karo veiksmų neįvyko, viduriniame ir šiaurės ruožuose priešas pakartojo kai kur stipriomis jėgomis vykdytus puolimus. Tačiau nė vienoje vietoje priešo puolimas nepavyko. Vokiečių karo aviacija fronto viduriniame ir šiauriniame ruožuose rėmė kariuomenės veiksmus. Per savo puolimus karo aviacija viduriniame fronto ruože sunaikino devynias priešo patrankas, o 11 sunkiai sužalojo. Sustiprintose vietovėse, kurių namus priešas panaudojo, kaip lizdus kulkosvaidžiams, vokiečių smingamieji lėktuvai palaužė priešo gynimąsi ir sunaikino bombomis daug namų su jų įgulomis. Kovoje su priešo papildymų gabenimu numestomis bombomis buvo sunkiai sužaloti septyni karo medžiagos prikrauti prekiniai traukiniai. Ir Ilmenio ežero srityje vokiečių kovos ir smingamieji lėktuvai puolė smarkiai ginamas bolševikų pozicijas, tankų voras ir artilerijos pozicijas. Sėkmingais puolimais, nukreiptais prieš įsikasusias ir miškuose užmaskuotas priešo pozicijas, bolševikams buvo padaryta didelių kruvinų nuostolių.

PRANCŪZIJOJE SUDAROMA NAUJA VYRIAUSYBĖ

VICHY. Ryšium su šiandien paskelbtu oficialiu komunikatu apie pasitarimus tarp Petaino, Lavalio ir Darlano, lygiai kaip ir apie ligšiolinius Lavalio pasitarimus su prancūzų valstybės vyrais čionykščiuose paprastai gerai informuotuose sluoksniuose manoma, kad Lavalis būsiąs paskirtas vyriausybės šefu su nepaprastais įgaliojimais. Jam būsią pavesta sudaryti kabinetą. Valstybės galva ir toliau pasiliksiąs maršalas Petainas, kuris, kaip toks, pirmininkaus ministerių taryboje. Admirolas Darlanas, kaip spėjama, būsiąs krašto apsaugos ministeris ir vyriausias trijų ginklo rūšių vadas. Bet kokie spėliojimai apie būsimos vyriausybės sudėtį šiandien turėtų būti laikomi per ankstyvais.

BERLIN. Berlyne gauta iš Vichy informacijų, pagal kurias maršalas Petainas, admirolas Darlanas ir Pierre Lavalis sutarę sudaryti naują prancūzų vyriausybę. Wilhelmstrassėje atkreipiamas dėmesys į šias informacijas, bet pradžioje nematoma reikalo dėl to pasisakyti.

VICHY. Prancūzų informacijų biuras šiandien pranešė, kad po savo paskutinio pasikalbėjimo su maršalu Petainu Pierre Lavalis vėl konferuoja su admirolu Darlanu. Šiandien susitiko maršalas Petainas, admirolas Darlanas ir Pierre Lavalis. Jie nutarę naujais pagrindais sudaryti kūrybingą vyriausybę. Ketvirtadienį maršalas Petainas, admirolas Darlanas ir Pierre Lavalis susitiks dar kartą.

Atidedama Riomo byla

VICHY. Balandžio 14 d. prancūzų vyriausybės žiniose paskelbtas įstatymas apie Riomo bylos atidėjimą lydimas ministerio pirmininko admirolo Darlano ir teisingumo ministerio Barthelemy priežasčių paaiškinimo, kurio pradžioje nurodoma, kad vyriausiasis teismas savo uždavinius susiaurino, tyrinėdamas tik dalį atsakomybės už menką krašto gynybos paruošimą, nes tai yra faktai, kurie dabartinėmis sąlygomis yra lengviau išaiškinami. Toliau šiame priežasčių paaiškinime pažodžiui sakoma: „Atsakingieji, kurie dėl krašto gynimo trūkumų ir politinių bei karinių klaidų privedė prie karo ir pralaimėjimo, yra nedalomi, nes jie privedė prie tos pat katastrofos. Bet norint išaiškinti kaltinamiesiems primetamą nepatyrimą, taip pat turi būti išaiškinti tokie jų politiniai ar kariniai veiksmai, kurie galėtų reikšti nusikalstamą apsileidimą, vykdant savo tarnybines pareigas. Tad reikalinga, kad vyriausias teismas atliktų papildomą tardymą visų atsakomybių, kurios tenka 1940 m. liepos 30 d. įstatymo 1-mo straipsnio nurodytiems asmenims už visus veiksmus, kurie prisidėjo prie perėjimo iš taikos padėties į karo padėtį. Šis ieškojimas tiesos pagaliau padarys galą pavojingai kampanijai, kuri, išpūsdama ir iškraipydama kaltinamųjų tvirtinimus, siekia vėl padalyti Prancūzijos viešąją nuomonę ir eina net tiek toli, kad grasinama išoriniam Prancūzijos saugumui, kompromituojant tarptautinius santykius. Todėl vyriausiajam teismui suteikiami visi reikalingi įgaliojimai vėl pradėti ir varyti tardymą.“ Įstatymas dėl Riomo bylos atidėjimo nepaliečia padėties kaltinamųjų, kuriems, kaip ir anksčiau, taikomas praėjusių metų spalio mėn. valstybės galvos nutarimas. Tai reiškia, kad kaltinamieji Blumas, Daladier ir Gamelinas bus grąžinti į Portaleto tvirtovę, Pirenėjuose, kur jie ir toliau bus tvirtovės arešte. Kiti kaltinamieji lieka ir toliau internuoti.

Filipinuose sudaryta laikinoji vyriausybė

TOKIO. Laikinosios Filipinų vyriausybės galva, Vargas, paskelbė atsišaukimą į filipiniečius. Jame sakoma, kad, japonams paėmus Bataano pusiasalį, jau gali būti pradėtas be trukdymų atstatymo darbas. Toliau atsišaukime sakoma, kad Bataano pusiasalį okupavusi japonų kariuomenė išgelbėjo daugelio jaunų filipiniečių gyvenimą. Dabar būtinai reikalingas filipiniečių darbas.

Trys nukovė 800 bolševikų

BERLIN. Iš karinių šaltinių pranešama, kad pietiniame Rytų fronto ruože vienam puskarininkiui su sunkiuoju kulkosvaidžiu ir dviem kareiviais pavyko atmušti tris sovietų puolimus ir sunaikinti 800 bolševikų. Tas vokiečių puskarininkis turėjo saugoti kelią. Už 80 metrų nuo jo pozicijos buvo keturi apgriauti namai, už kurių į dešinę ir į kairę pusę nuo kelio buvo tankus, krūmokšniais prižėlęs miškas, dėl kurio buvo neįmanoma apžvelgti kiek tolesnę sritį. Ankstyvomis rytmečio valandomis tas puskarininkis išgirdo kažkieno žingsnius. Išmetus raketę, puskarininkis pastebėjo, kad kaimo link žygiuoja trys bolševikų kuopos. Dabar reikėjo laikytis nepaprastai ramiai. Svarbu buvo nepradėti šaudyti per anksti, nes apgriauti namai būtų sudarę priešui apsaugą ir mažos grupės likimas būtų buvęs nulemtas. Vokiečių puskarininkis leido bolševikams prisiartinti. Kai bolševikai bebuvo vos už 25 metrų, tučtuojau buvo paleista sunkiojo kulkosvaidžio ugnis, nukreipta tiesiog į visiškai sumišusį priešą, kuris kulkosvaidžio šūviais eilėmis buvo išguldytas. Ant kelio paliko gulį 600 bolševikų lavonų. Po kelių valandų priešas vėl su kuopos stiprumo pajėgomis mėgino pulti. Ir šį kartą jis buvo atmuštas, žuvus 150 jo karių. Priešas mėgino iš miško krūmokšnių pulti dar ir trečią kartą. Tačiau bolševikai buvo laiku pastebėti, ir vėl 80 jų karių krito. Tuo būdu ryžtingai ginantis su sunkiuoju kulkosvaidžiu vienam puskarininkiui ir dviem kareiviams, buvo nukauta 800 sovietų karių.

Vilhelmstrassės nuomonė

BERLIN. Vokiečių spaudos nusistatymas ryšium su Crippso Indijos misijos nepasisekimu pakankamai parodė nuomonę, kuri yra čionykščiuose politiniuose sluoksniuose. Šiandien Wilhelmstrassėje, visų pirma, buvo nurodytas faktas, kad visos indų partijos į britų bei amerikiečių pasiūlymus atsakė aiškiu „ne“, vadinasi, svajonė Indiją įtraukti į karo frontą — tegu ir tik į moralinį — turi būti laikoma nepavykusia. 350 milijonų indų, pareiškiama ryšium su tuo, išbraukiami iš anglų saksų apskaičiavimų. Kaip toliau klosis reikalai, minėtų sluoksnių nuomone, šiuo metu negalima pasakyti. Tačiau laikoma tikru dalyku ir dėl to cituojami vadovaujančių indų politikų pasisakymai, kad Indija mananti likti už karo ribų ir atmetanti Anglijos divide et impera politiką. Kad padėčiai išaiškinti, prisidėjo ir įvairūs indų nacionalistų vado Subhas Chandra Bosės atsišaukimai į indų tautą, vokiečių politiniuose sluoksniuose pažymima kaip ne per menkos reikšmės faktas. Britų indų derybų nepasisekimo sudarytos padėties padariniai, kaip Wilhelmstrassėje nurodoma, Anglijoje ir Jungtinėse Valstybėse pasireiškia gausiais anglų saksų spaudos balsais. Kaip klasiškas prisipažinimas ryšium su tuo cituojamas „Times“ konstatavimas, kad derybas privedė prie nepasisekimo senas indų nepasitikėjimas, ir kaip įrodymas, kad Indija pirmoje eilėje turėjo būti patrankų maistas, „New York Times“ pareiškimas: „Dabar turės aukoti savo gyvybę Amerikos kareiviai, nes Indija nestoja į kovą dėl sąjungininkų interesų“. Pareiškimas, kurį Crippsas Karachyje pateikė spaudos atstovams, Berlyne laikomas būdingu tam cinizmui, su kuriuo Anglija žiūri į Indijos klausimą.

UŽ KARIO NUŽUDYMĄ MIRTIES BAUSME NUBAUSTI TRYS ASMENYS

Savo laiku esame rašę, kad Kalabariškių km. vietinių gaivalų buvo užpultas ir nužudytas Geležinkelių Apsaugos Bataliono, Kenos būrio civilinis St. Miciūnas. Dabar gavome žinių, kad minėto lietuvio kario nužudyme dalyvavę trys asmenys nubausti mirties bausme. Kaltininkai parvežti į savo gyvenamąsias vietas ir čia įvykdyta bausmė. (s). „N. L.“

METALO AUKA — SMŪGIS BOLŠEVIZMUI!

184 šaulių divizijos veiksmai prieš bolševikus

(Tęsinys)

II

Lietuvių veiksmai, prasidėjus vokiečių - bolševikų karui, jau buvo „Kary" aprašyti vieno kito dalyvio savo atsiminimuose, tačiau iš atskirų aprašymų sunku susidaryti bendrą vaizdą. Tai bus galima padaryti tik surinkus visų veikusių dalinių dalyvių atsiminimus, t. y., kada bus pakankamai medžiagos išsamiai pavaizduoti veiksmus. Bendrai, visur, kur tik buvo daugiau lietuvių ir kur turėjo bent kiek šaudmenų, pasitaikius pirmai progai, tvidavę savo daliniuose rusus vadus, politrukus, kareivius, metėsi vakarų pusėn, kad galėtų susijungti su vokiečiais. Be to, kur galėjo, ten kliudė besitraukiantiems bolševikams. Kiti, negalėdami organizuotai atsipalaiduoti nuo bolševikų, išbėgiojo atskirai. Dalis jų buvo priversta su bolševikais nuklysti Rusijos gilumon, kur pakliuvo vokiečių nelaisvėn arba pabėgę nuo rusų šimtus kilometrų keliavo, kol grįžo Lietuvon. Kai kuriems dar ir iki šio nepavyko išsivaduoti iš bolševikų nagų ir apie jų likimą nieko nežinome.

Kas liečia Varėnos stovykloj buvusius lietuvių dalinius, tai jiems atsipalaiduoti sąlygos buvo geros. Kaip vėliau matysim, iš Varėnos trauktis buvo įsakyta 23 d. apie 7 val., o Varėnoj I vokiečiai jau buvo 22 d. 22 val., nors apie jų buvimą labai maža kas težinojo. Kiek sunkino aplinkybes nežinojimas vokiečių padėties ir, kaip ir visur, informacijų trūkumas. Varėnos rajonas ir bolševikų pasitraukimo kryptis labai miškuota ir pelkėta, o tuo metu Merkio upė buvo sekli ir daugely vietų buvo galima ją perbristi. Gi rytiniam Merkio miškuotam krante nebuvo jokių rusų dalinių ir pasislėpti labai tinkama vieta.

Besitraukiančias Valkininkų kryptimi voras jau 23 d. apie 10 val. sistematiškai pradėjo apšaudyti vokiečių lėktuvai. Tai davė progos atskiriems asmenims arba mažesnėms grupelėms išsibėgioti. Ir tik šių aplinkybių dėka Varėnos stovyklos daliniams neteko toliau Valkininkų miestelio trauktis, nes buvo atkirstas tolesnis pasitraukimo kelias. Tuo būdu pulkams pavyko palengva išsiskirstyti, o daliniams, esantiems nuošaliau nuo kelių, likviduoti rusus. 24 d. Valkininkų stoty buvo susirinkę apie 1.500 Varėnos stovykloj buvusių lietuvių karių, kurie vėliau nužygiavo Vilniun.

Įsakymas pasitraukti iš armijos štabo Kaune buvo gautas apie parą pavėluotai, nes 22 d. apie 9 val. šį įsakymą atsitiktinai gavęs 29 korpo ryšių bataliono kpt. K.. nuvežė jį ne korpo štabui, bet vokiečių šarvuotos voros štabui Alytuje.

Čia pateiksiu siauresniam maste savo paties matytus ir iš kitų pasakojimų girdėtus faktus, daugiau 297. ŠP ribose.

Birželio 22 d. išvakarėse visi Varėnos lietuvių pulkai, be poligono pėstininkų šaudyklos tarnybos su poligono komendantu j. ltn. Kalpoku priešakyje ir 297. ŠP snaiperių komandos (iš 18 žmonių), kuri tuo laiku stovyklavo šaudykloj ir atlikinėjo šaudymo pratimus, buvo savo vietose. Kaip ir visais šeštadieniais, vakare buvo rodomos sovietiškos kolchozų ir fabrikų „rojaus" filmos. Tačiau nekasdieninis judėjimas buvo jaučiamas politrukų, komjaunuolių ir žydų tarpe. Buvo kažkas panašaus į rengimąsi antram išvežimui. To visi tikėjosi ir todėl beveik visi karininkai atsigulė nenusirengę, pasidėję pistoletus po pagalvėm, o smulkesnius daiktus susidėję į lagaminus. Iki vidurnakčio kriokė „katiušų" melodijas kino garsiakalbiai, trukdė ir taip jau sunkiai ateinantį miegą. Neramios mintys vertė dažnai kaitalioti padėtį lovoje, tačiau „rojaus" garsams nutilus, prieš didžiausią darbo dieną — sekmadienį, arba kaip bolševikai vadino „vichodnoj den", visi kietai sumigo.

Birželio 22 d., jau gerokai prašvitus, apie 4,30 val. virš Varėnos I ir II ryto tylą sudrumstė smarkus lėktuvų ūžesys ir kulkosvaidžių šaudymas. Ženklų įžiūrėti nebuvo galima, nes lėktuvai šoko mirties šokį 3 km aukšty, bet iš skaičiaus ir manevravimo buvo galima spręsti, kad tai jau nebe eiliniai skraidymai. Spėliojimą patvirtino ilgos kulkosvaidžių serijos ir vienas su liepsna žemyn krintantis lėktuvas. Tą sceną mačiusiems ne vienam išsiveržė daug pasakantis žodelytis „jau", kuris tuoj paplito visam palapinių mieste.

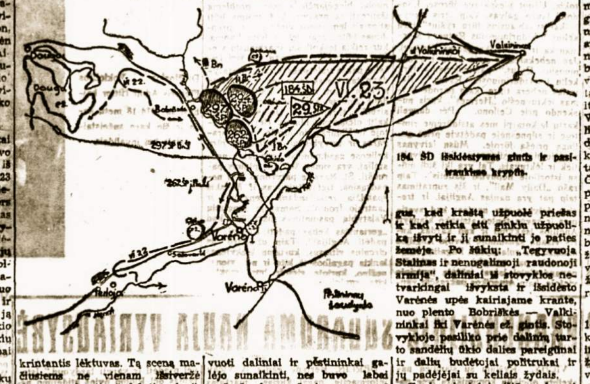

184. ŠD išsidėstymas gintis ir pasitraukimo kryptis.

Stovykla atsikėlė bendra tvarka, jokio pavojaus niekas neskelbė. Kaip paprastai atlikta rytinė „fizzariadka", paskirstyta dienos darbai ir 7 val. su kastuvais ant pečių visi išsiskirstė vykdyti tuotus uždavinius. Šiam laikotarpy jau suspėta pamatyti keletas praskrendančių nematyto tipo lėktuvų, kurie ankstyvo ryto gandą įtikinamai patvirtino. Tačiau politrukai aiškino, kad buvo bandomos naujo tipo mašinos ir vykdomi dideli aviacijos manevrai.

Iš visko buvo galima spręsti, kad karas jau prasidėjo. Gal kai kam kiltų klausimas, kodėl, turint duomenų, kad jau prasidėjo karas, nesiimta ginklo likviduoti rusus. Į tai tenka atsakyti, kad norint imtis realių veiksmų pirmiausia reikia žinoti tikras aplinkybes ir turėti vadovybę. Tokių žinių ir žmonių kaip tik ir nebuvo, nes didesnę pusę tikrų lietuvių vadų jau birželio 14 d. „rekognoskuotė" išplėšė iš mūsų tinklo, kurie šiuo momentu buvo ypač reikalingi, nes turėjo tarpusavio ir su kitom dalim ryšius, buvo sudarę bendrą veikimo planą, provizoriniai pasiskirstę pareigomis ir suorganizavę kareivius. Likusieji, kurie buvo to tinklo dalis, per tą trumpą laiką negalėjo atstatyti senos padėties, nes buvo atidžiai sekami. Pagaliau, prie vienų kuopų buvo pasilikę tik po vieną du karininkus, kurie buvo apstatyti komjaunuoliais ir rusais, o kitose kuopose vadai buvo vien rusai, arba neaiškaus nusistatymo lietuviai, su kuriais ką nors pradėti buvo perdaug rizikinga, tuo labiau po birželio 14 dienos. Kas turėjo orientuoti tuolaikinėj padėty, laiku reikiamon vieton neatvyko, o be tikrų žinių, vien tik iš oro kautynių, negalima galutinai spręsti, ar iš tikrųjų prasidėjo karo veiksmai, ar užpultas tik šiaip paklydęs lėktuvas, ypač, kad paklydimų gyvenime pasitaiko.

Pagaliau, jei būtų ir atsiradęs drąsus vadas, kuris būtų surizikavęs keletą šimtų gyvybių, gal iš dalies ir būtų pavykę, nes vargiai ar būtų kas klausę jo įsakymų, nes dauguma būtų palaikę provokacija, tuo labiau, kad 1941 m. pavasarį buvo plačiai paskleistas gandai apie panašų latvių išprovokavimą. Antra, jei būtų ir pavykę susiorganizuoti, būtų ne išsilaikyta. Kaip buvo numatyta pasitraukti į Rūdininkų miškus, taip pat būtų buvę pavojinga, nes besitraukiantieji bolševikų šarvuoti daliniai ir pėstininkai galėjo sunaikinti, nes buvo labai maža šaudmenų šautuvams, o patrankoms ir prieštankiniams pabūklams visai nebuvo; granatų taip pat neturėta. Rusų žinioj laikomuose sandėliuose šovinių kiekis buvo labai mažas ir organizuotiems veiksmams būtų neužtekę. Sakysime, 297. ŠP sandėly buvo apie 15.000. Tuo būdu kiekvienam šautuvui būtų tekę vos po 10—15 šovinių, o kulkosvaidžiams visai neliktų. Turint galvoje, kad rusai viską laikė savo rankose ir jėgų santykiu žymi persvara buvo jų pusėje, todėl kiekvienam suprantama, kokioje padėtyje buvo lietuviai.

Apie 10 val. skelbiamas pavojus, renkami iš darbų daliniai. Perbalę pulkų vadai ir komisarai laksto kaip be galvų, be jokios sistemos, blaškydamiesi davinėja nereikšmingus įsakymus tvarkytis. Pagaliau duodamas įsakymas skubiai rengtis žygin. Krovimas į gurguoles turto lietuvių pareigūnų sąmoningai vilkinamas: iš sandėlių kraunama šalia gurguolių, o vėliau į gurguoles; iš čia pervežamas ir iškraunamas prie kito sandėlio, arba perkraunamas į kitus vežimus ir t. t. Žodžiu, stengiamasi kiek galima ilgiau užvilkinti išvykimą iš stovyklos. Visi sunkvežimiai pakraunami politrukų ir rusų komandirių nuosavais daiktais ir Lenino kampelių bei propagandos turtu. Visa kita, kaip ginklavimas, inžinerijos reikmenys, laikoma antraeiliu, nereikšmingu turtu. Kada prisėjo kasti pirmieji apkasai ir vadovietės, pasigesta kirvių, piūklų, kastuvų.

Panašiai buvo ir su kareiviais, kurie taip pat sąmoningai vilkino pasirengimą. Jų dauguma manė, kad teks eiti gilumon kasti apkasus, arba varys į traukinius ir išveš į Sibirą. Todėl vienas kitas ištraukė iš po grėždų (narų) paslėptus šovinius ir giliai pas save paslėpė juodai valandai, nes šovinių stovykloj nedavė. Komisarai sakė šovinius išduosią žygy, nes dabar reikia tvarkytis žygiui, nėra laiko. Bolševikai pulkai nujautė kuo kvepia šovinių išdalijimas lietuviams, todėl, kaip vėliau paaiškėjo, buvo nusistatę visiškai jiems neduoti šovinių.

Apie 11 val. smulkaus kalibro bombomis pakartotinai apmėtomas Salovartės aerodromas ir sunaikinami paskutiniai ten pasilikę bolševikų lėktuvai. Tuo pačiu laiku degė Merkinė ir vokiečių užimtas tiltas per Nemuną. Alytaus kryptimi girdėjosi smarkus artilerijos šaudymas.

Iki 12 val. šiaip taip surenkami daliniai, politrukai praveda mitingus, kad kraštą užpuolė priešas ir kad reikia eiti ginklu užpuoliką išvyti ir jį sunaikinti jo paties žemėje. Po šūkių: „Tegyvuoja Stalinas ir nenugalimoji raudonoji armija", daliniai iš stovyklos netvarkingai išvyksta ir išsidėsto Varėnės upės kairiajame krante, nuo plento Bobriškės — Valkininkai iki Varėnės ež. gintis. Stovykloje pasiliko prie dalinių tarto sandėlių ūkio dalies pareigūnai ir dalių budėtojai politrukai ir jų padėjėjai su keliais žydais.

Gynimosi vietoje (žiūr. schemą) kasami apkasai, statomi į ugniavietes kolektyvūs ginklai, tačiau... be jokio šovinio, išskyrus pas vieną kitą esančius bato aule ar kitoje saugioje vietoje.

Apie 15 val. iš 262 ir 297 š. pulkų siunčiami žvalgyti patruliai: 262. ŠP j. ltn. L... su dviem būriais apie 50 žmonių ir 2 s. k., nuo Varėnos I Perlojos, Merkinės kryptimi, ir 297. ŠP ltn. Š... tokios pat sudėties kryptimi Varėna I, Daugai, Alytus. Antrąja kryptimi buvo išsiųsti ir 297. ŠP pėsčiųjų žvalgų būrys, j. leitenanto P... vadovaujamas. Visų uždavinys — išaiškinti, kur yra savieji daliniai. Žvalgams vargais negalais išsirūpinama šovinių. Paimta iš sandėlių tiek (297. ŠP), kad jų dalis teko ir vienam kitam pasilikusiųjų. Turėdamas vienas kitas po penketą šovinių, lietuvis pradėjo žvalgytis, kada ir kaip pradėti valymo darbą. Bet apie tai vėliau.

Išsiųstos žvalgybos negrįžo ir štabai iš jų nieko nesužinojo. J. ltn. L... pavakary, pasiekęs Perloją, pateko ant vokiečių tankų, kurie stipria ugnimi privertė slėptis, pasitraukiant į pietus nuo plento. Pasiduoti negalėjo, nes dėl tolimo atstumo vokiečiai nepastebėjo baltos vėliavėlės ir nuolatos šaudė. Tik palankios vietovės dėka laimingai pavyko iš ugnies išeiti. Išvedęs būrį per Merkį, apsistojo pas ūkininką pernakvoti. Kitą dieną atvyko į Varėną II ir pasidavė vokiečiams.

Ltn. Š... apie 2 km. nuo Daugų taip pat pateko ant vokiečių šarvuočių. Čia dalinėlis išsisklaidė: dalis patraukė Alytaus link, o dalis grįžo atgal. Buvo ir nukautų. Čia pat susidūrė su vokiečių tankais ir j. leitenantas P... su žvalgais, kurie tuojau išsisklaidė ir, praėjus pirmiesiems vokiečių tankams, patraukė į Alytų. Ltn. Š... susidūrus su vokiečiais, toliau organizuotai veikti buvo sunku, nes prie jo buvo aršus komunistas — būrio vadas viršila Siniakovas, rusas jaunesnis leitenantas, kuopos politruko padėjėjas Dagys, rusų kareivių, keletas komjaunuolių ir žydų. Todėl, pirmai progai pasitaikius, ir išsisklaidė; o tuos, kuriuos sugriebė bolševikai, parsivedė į stovyklą tik 23 d. rytą apie 6 val.

297. ŠP snaiperių komandai grįžti iš šaudyklos, 22 d. 12.30 val. telefonu įsakė pulko štabo viršininko padėjėjas kpt. Š... Nors ir nebuvo kalbėta, bet visiems kilo mintis likviduoti rusų leitenantą ir, pasitraukus giliau į mišką, palaukti tinkamesnių progų pakenkti bolševikams. Šovinių turėjo devyniolikai žmonių apie 250. Šioje grupėje iš karininkų buvo kpt. V... (prieš birželio 14 d. paleistas iš kuopos vado pareigų Vilniuje ir atsiųstas į poligoną be jokių pareigų), ltn. V... (21 d. išvažiavęs į Vilnių ir karo metu dingęs, vėliau atsiradęs Panevėžio Apygardoj), j. leitenantas V..., j. ltn. K..., komandos viršininkas leitenantas B... ir rusas leitenantas Činčenko, kuris ėjo ir politruko pareigas. Apie 13 val. kpt. Š... pakartotinai telefonu įsakė būtinai grįžti komandai į stovyklą, nes labai reikalingi. Žodžiai „labai reikalingi" buvo sutartas ženklas, jei reikėtų grįžti į stovyklą. Jei būtų pranešęs be šių žodžių, tai reikštų veikti savarankiškai.

Paskubomis pasirengta ir apie 14.30 val., palikus ryšių turtą ir kitokią mantą su puskarininkiu ir kareiviu ryšininku, komanda išžygiavo į stovyklą. Atvykę į stovyklą dalinių neberado. Kaip sugauti vilkai, iš kampo į kampą slankiojo rusai, žydai ir pulko budėtojas politrukas Vasilevskis. Paklausus, kur vykti žmonėms ir kur yra pulkas, budėtojas atsakė nežinąs ir įsakė iš stovyklos neišsivaikščioti. Komanda išsiskirstė po savo dalinių palapines ir neramiai praleidus naktį, 23 d. rytą susirado savo dalinius Varėnės up. rytiniame pakraštyje.

(B. d.)

B. B.

Knygų vajaus lietuviams kariams ir Rytų Lietuvai Komitetas Vilniuje

Iš V. R. V. Visuomenės Reikalų Departamento gautas raštas, kuriuo Vilniuje patvirtinamas Rytų Lietuvos lietuviams ir Rytuose kovojantiems mūsų kariams rinkti knygoms komitetas šios sudėties:

Stepas Povilavičius-Vykintas — knygoms rinkti įgaliotinis (Meno Reikalų Departamento Direktorius), Algirdas Gustaitis (Visuomenės Reikalų Departamento Vilniaus Turizmo skyriaus vedėjas), Stasys Jakštas (Pradžios Mokslo Depart. Direktorius), Mykolas Gudėnas (Vilniaus m. pradžios mokyklų insp.), ltn. Martynas Cieminis (LSD atstovas), Motiejus Kraužlys (Vilniaus Agronomo Įstaiga), Antanas Urbonas (Vilniaus Universiteto Studentų Atstovybės pirmininkas).

VALSTYBINĖS LEIDYKLOS AUKA

„Į Laisvę" rašo, kad į Visuomenės Reikalų Departamento paskelbto knygų vajaus šūkį ypatingai gražiai atsiliepė Valstybinė Leidykla. Jos Komisarinio Valdytojo p. Eisentraut ir direktorių p. p. Kniukšto ir Petreikio palankumo dėka, mūsų fronto kariai ir Rytų Lietuvos lietuviai iš Valstybinės Leidyklos gauna puikią dovaną — už 5.000 RM įvairių vertingų knygų.

LIETUVIŲ KARIŲ, BOLŠEVIKŲ SUIMTŲ, KALINTŲ, NUTEISTŲ IR IŠTREMTŲ 1940.VI.15.–1941.VI.13. LAIKOTARPYJE, SĄRAŠAS

Bolševikai, okupavę Lietuvą, tuoj pradėjo suiminėti ir mūsų karius. Tik maža suimtųjų dalis buvo paleista iš kalėjimų arba pirmomis karo dienomis išsilaisvino. Kiti, įvairiuose kalėjimuose kalinti, buvo ištremti į įvairias darbo stovyklas Rusijos šiaurėje ir rytuose. Vieni anksčiau, o kiti jau karui prasidėjus išvežti iš kalėjimų.

Čia duodame tokių suimtųjų, kalintųjų bei ištremtųjų sąrašą. Žinoma, jis nepilnas. Skelbiame tai, ką esame surinkę iš karių anketų.

Ne apie visus suimtuosius ir kariai žino. Daugumą jų bolševikai paleisdavo į „atsargą", o paskui pakeliui į namus arba namuose suimdavo.

Šiame sąraše trūks daugumą tokių į „atsargą" paleistų arba pačiomis pirmomis bolševikų okupacijos dienomis suimtų, kad ir gerai visiems žinomų aukštesnio laipsnio karių.

Pagal karių pranešimus sudarytas sąrašas buvo patikrintas Lukiškio kalėjime (Vilniuje) ir apie daugelį ten rasta žinios, kur jie ir kada išvežti. Kalėjime išlikusiuose sąrašuose yra nurodyta žymiai daugiau asmenų, ištremtų į darbo stovyklas, tačiau ten pažymėta tik pavardė, vardas ir tėvo vardas. Kariniai laipsniai neminimi. Todėl nežinia, kurie jų buvę kariai, o kurie ne.

Kariai, atsargos kariai bei namiškiai suimtų prieš 1941 m. birželio 14 d., t. y., prieš didįjį išvežimą, kviečiami parašyti apie tuos, kurių trūksta šiame mūsų skelbiamame sąraše. Pažymėti suimtųjų laipsnį, pavardę, vardą, kokios dalies, jeigu žino — ir tėvo vardą, kada suimtas ir taip pat daugiau žinių apie juos, ką žinotų. Gavus tokių žinių, apie daugelį būtų galima patikrinti kada ir į kokias darbo stovyklas jie išvežti.

1. J. ltn. **Antušas Valerijonas,** 184. ŠD PnBn, suimtas 1941 m. vasario mėn. Karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
2. Eil. **Aleliūnas Antanas,** 234. ŠP, suimtas 1941 m. VI. 11. Karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
3. Mjr. **Brizgys Jonas,** 9. PP, suimtas 1940. VII. 23—24. Likimas nežinomas.
4. Ltn. **Bartušis,** 215. ŠP, suimtas 1941 m. gegužės mėn. Likimas nežinomas.
5. J. psk. **Bekeris Jonas,** 615. AP, suimtas 1940. IX. 28. Išvežtas į Pečerlagą.
6. Gr. **Brazdauskas Eduardas,** 294. ŠP, suimtas 1941 m. pavasarį. Vežamas iš traukinio pabėgo.
7. Gr. **Batvinis,** 262. ŠP, suimtas 1941 m. žiemą. Likimas nežinomas.
8. Eil. **Bunikis Jonas,** 259. ŠP, suimtas nežinia kada. Karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
9. Eil. **Baltrušaitis Jonas,** 306. PnBn, suimtas 1941 m. kovo mėn. Likimas nežinomas.
10. Eil. **Bancevičius Antanas,** 615. AP, suimtas 1940. X. 20 — 25. Išvežtas 1941. VI. 16. į Vorkutpečlagą.
11. Eil. **Biekša,** 26. KP, suimtas nežinia kada. Likimas nežinomas.
12. Eil. **Baranauskas Leonas,** 306. PnBn, 1941. IV. 29. Išvežtas į Pečerlagą.
13. Eil. **Bankietas Petras,** 306. PnBn, išvežtas į drausmės dalis.
14. Eil. **Barauskas Juozas,** — karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
15. Eil. **Barauskas Alfonsas,** — 1941. IV. 29. išvežtas į Pečerlagą.
16. Eil. **Bingelis Vladas,** 294. ŠP, suimtas 1941 m. pavasarį. Vežamas iš traukinio pabėgo.
17. Eil. **Čielius Juozas,** — 1941. I. 11. išsiųstas į Kauno kalėjimą.
18. Eil. **Daubaras Jonas,** 617. AP, suimtas 1940 m. spalio — lapkričio mėn. Išvežtas 1941. IV. 29. į Pečerlagą.
19. Eil. **Drapaitis Juozas,** 615. AP, suimtas 1940. IX. 25. Išvežtas 1941. IV. 29. į Pečerlagą.
20. Gen. št. plk. **Gustaitis Leonas,** 179 ŠDŠt, suimtas 1940. XII. 27. Išvežtas 1941. I. 12. į Rygą.
21. Plk. inž. **Grabis Domas,** Linkaičių ginklų dirbtuvių, suimtas 1940. IX. 12. Likimas nežinomas.
22. Ltn. **Grigaliūnas Kazys,** RšBn, suimtas 1941 m. gegužės mėn. Karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
23. Vrš. **Giržadas Povilas,** 9. PP, suimtas 1940. VII. 23 — 24. Dabar laisvas.
24. Psk. **Gražulis Viktoras,** 9. PP, suimtas 1940. VII. 23 — 24. Likimas nežinomas.
25. Psk. **Grikietis Vytautas,** 9. PP, suimtas 1940. VII. 23 — 24. Dabar laisvas.
26. Psk. **Gasėnas,** 26. KP, suimtas nežinia kada. Likimas nežinomas — buvo mirtininkų kameroje.
27. Eil. **Grušas Juozas,** 306. PnBn, nežinia kada suimtas. Likimas nežinomas.
28. Eil. **Gružauskas Vytautas,** 306. PnBn, nežinia kadą suimtas. Likimas nežinomas.
29. Mjr. **Jodelis Pranas,** KŠt, suimtas 1941. V. 6. Karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus į Rusiją.
30. Ltn. **Jakaitis Juozas,** Linkaičių ginklų dirbtuvių, suimtas 1941. V. 28. Likimas nežinomas.
31. Vet. psk. **Jonaitis Jonas,** VPM, suimtas 1940 m. spalio mėn. Išvežtas į Rygą.
32. Eil. **Jasaitis Juozas,** 297. ŠP, suimtas 1940 m. gruodžio mėn. Išvežtas 1941. IV. 29. į Pečerlagą.
33. Eil. **Jurevičius Andrius,** 294. ŠP, suimtas 1940 m. gruodžio mėn. Išvežtas 1941. VI. 3 į Vitegorlagą.
34. Eil. **Jocius Kazys,** 26. KP, suimtas 1940 m. lapkričio mėn. Išvežtas 1941. VI. 16. į Vorkutpečlagą.
35. Eil. **Juodis Antanas,** 26. KP, suimtas 1941 m. vasario mėn. Likimas nežinomas.
36. Kpt. **Klimavičius Viktoras,** 9. PP, suimtas 1940. VII. 23 — 24. Dabar laisvas.
37. Ltn. **Kiveris Juozas,** 9. PP, suimtas 1940. VII. 23 — —24. Likimas nežinomas.
38. Gr. **Kriūnas Jonas,** 306. PnBn, nežinia kada suimtas. Likimas nežinomas.
39. Gr. **Kriaučiūnas Jonas,** 615. AP, suimtas 1940 m. spalio mėn. Karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
40. J. serž. **Klevišas Kazys,** 297. ŠP, suimtas 1941 m. balandžio mėn. Karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
41. Eil. **Kapičiauskas Antanas,** 234. ŠP, suimtas 1941. VI. 13. Karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
42. Eil. **Krasauskas Jonas,** PnBn, išvežtas 1941. IV. 16 į Vorkutpečlagą.
43. Eil. **Kerdokas Adomas,** 262. ŠP, suimtas 1941 m. pavasarį. Likimas nežinomas.
44. Eil. **Kerdokas Jeronimas,** — Likimas nežinomas.
45. **Kazlauskas Kostas,** 306. PnBn, karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
46. Eil. **Karka,** AZADn, išvežtas į drausmės dalis.
47. Eil. **Kočioris Eduardas,** 294. ŠP, suimtas 1941 m. pavasarį. Karui prasidėjus išvežtas iš Vilniaus kalėjimo į Rusiją.
48. Eil. **Kazimieraitis Kostas,** 294. ŠP, suimtas 1941. II. 16. Išvežtas 1941. VI. 16. į Vorkutpečlagą.
49. Eil. **Kerbelis Matas,** 234. ŠP, suimtas 1940. X. 7. Išvežtas 1941. IV. 29. į Pečerlagą.

(B. d.)

IŠ KARIŲ ANKETŲ

Psk. Engelbertas Bliudnikas, buv. atsk. zenitinės artilerijos diviziono (Vilniuje), rašo: Birželio 22 d. apie 23 val. iš Varėnos poligono atvyko šeši sunkvežimiai paimti šovinių ir degalų, kurie VI. 23 apie 2 val. grįžo nuo sandėlių pilni. Pradėjus vokiečių lėktuvams bombarduoti paliai mūsų rajoną, ltn. Jankauskas su jau minėtomis prikrautomis mašinomis ir drauge atvykusiais kariais išvyko atgal į poligoną. Mane, dar vieną puskarininkį ir 12 kareivių paliko Vilniuje vidaus tarnybai — kareivinėse. Prie mūs liko ir zampolitrukas žydas Livšicas Josifas.

Iki ryto negavome jokių žinių nei iš korpo štabo, nei iš poligono. Pasklido gandai, kad rusai iš Varėnos traukiasi. Nubėgęs į savo butą, užsukau radiją ir išgirdau Lietuvos himną ir skelbiamus lietuviškus pranešimus. Grįžęs į kareivines, šią žinią paskleidžiau tarp patikimų lietuvių, kuriuos ji gerai nuteikė. Jau daugumas jų buvo manę bėgti ir slapstytis nuo rusų, bet šioji žinia juos sulaikė ir visi ryžosi likti vietoje ir laukti, kas toliau dėsis.

Niekas lietuvių neturėjo nei ginklų, nei šaudmenų. Ginklų ir intendantūros sandėlių raktai buvo pas zampolitruką Livšicą, kuris, nors ir reikalaujant, lietuviams ginklų nedavė.

Birželio 23 d. apie 13 val. iš kažkur atvyko apie 20 rusų kareivių, kuriems Livšicas išdavė šautuvus ir pistoletus su šoviniais. Mes, lietuviai, pasijutome sekami. Vakare Vilniaus gatvėse jau ėjo lietuvių kovos su rusais. Kitos dienos rytą sulaukėme vokiečių. Rusams pasitraukus iš Vilniaus sužinojau, kad Kalinausko gatvėje yra paslėptas buv. tarybinės prokuratūros advokato Bulotos lengva mašina. Pasiėmęs šoferį psk. J. D., minimą mašiną atsivežėme į kareivines.

Iš Varėnos poligono grįžusių kareivių sužinojau, kad mūsų ltn. Julius Jankauskas buvo nukautas.

Eil. Adolfas Korsakas, buv. 234 šaulių pulko (Pažeimenės stovykloje), rašo: Birželio 23 d. apie 6 val. pasirodė virš mūsų stovyklos vokiečių lėktuvai. Rusai pradėjo į juos šaudyti iš kulkosvaidžių, oerlikonų ir priešlėktuvinių patrankų, bet vokiečių lėktuvai savo ugnimi tuojau nutildė rusus. Tuo pat laiku vokiečių lėktuvai prie Pažeimenės užpuolė traukinį ir į jį pataikė.

Netrukus išgirdau lietuvių sąmokslą, kad jau laikas nukelti raudonąją vėliavą. Kai kurie mūs jau tarėmės iš stovyklos bėgti, bet tuo tarpu po pietų mane ir kitus areštavo. Iš viso 19 lietuvių atvedė pas komisarą, kuris įsakė mus vesti į Pažeimenę. Ką ten būtų darę su mumis — nežinome, tačiau vienas lietuvių karininkų mus išgelbėjo ir paliepė mums išsiskirstyti po dalinius ir toliau elgtis kaip kas išmanome. Jis mus perspėjo, kad mus gali sušaudyti.

Iki Švenčionių likome tik 6 iš minimų areštuotų; kiti spėjo pabėgti. Pagaliau pasiryžau ir aš bėgti. Mane sulaikė mūsų kuopos žydas Šapira ir jau bandė vesti pas politruką. Aš turėjau tik kastuvą ir kuprinę (ginklo nebeturėjau), tačiau kastuvu miške nuginklavau Šapirą ir pabėgau.

Kur dingo drauge su manimi areštuotas eil. Petras Miliūnas — nežinau. Jis pabėgti negalėjo. Švenčionėlių kapinėse radau palaidotą 234. ŠP eil. Vincą Stokną. Iš mūsų pulko 4 kuopos 1940 m. lapkričio mėn. buvo išsiųstas į drausmės batalioną eil. Kerbelis, o j. psk. Skurvidas ir eil. Zigmas Raudis buvo areštuoti ir 1941 m. birželio mėn. kalėjo Vilniuje, Lukiškio kalėjime.

Parengė St. Širvys

MŪŠIS LIBIJOJ

Kar. koresp. Freiherr von Esebeck'a

(Pabaiga)

POSŪKIS

Ar Rommel tikrai jau sunaikintas? Pasitraukimo kelias uždarytas? Tačiau tuo akimirksniu generolas Rommel iš naujo diktavo priešui savo valią. Vieną rytą Egipto dykumos vidury pakilo tankų voros sukeltas dulkių debesys. Kol buvo susivokta kas atsitiko, vokiečių tankai puolė britų tiekimo kelią, sunaikino ką tik sutiko, sutriuškino pasipriešinimą ir kaip vaiduokliai vėl dingo Ghbli rausvoje uždangoje. Lapkričio 30 d. laikomi žuvusiais vokiečių tankai ir sunaikinta italų Ariete divizija staiga puolė priešą. Puolimas vyko prie Sidi Rezegh nelauktai sutelktomis Afrikos korpo jėgomis, kurioms pasisekė atkirsti vieną naujazelandiečių diviziją, ją apsupti ir sunaikinti. Kautynių laimėjimas nulemiamas į šiaurę nuo linijos Sidi Omar — El Gobi. Ritchie į ją atsitraukia. Čia įvyksta naujas netikėtumas. Kautynių lauke prie Rezegh laimėjęs Rommel nesivijo priešo, nes ir ateityje norėjo išvengti kautynių su stipresniu priešu. Nors Bardia ir Halfaya perėją reikėjo palikti jų pačių likimui, tačiau Afrikos korpo masė buvo pravesta pro Tobruką ir nusigabeno net po laimėjimo ties Sidi Rezegh paimtus 9.000 belaisvių. Nauja gynimosi linija buvo įrengta Džebel el Achdar šlaituose.

Kai pirmomis gruodžio mėn. dienomis generolas Ritchie pasistūmė į šiaurę, kad pačiuptų priešą senoje vietoje: keturkampyje Sidi Omar — Gobi — Rezegh — Gambut, ašies dalys iš ten jau buvo pasitraukusios. Net iki gruodžio 23 d. vokiečių užpakalinės saugos dalys kovėsi Džebel el Achdare. Gruodžio gale sudarytas pirmas sąlytis su priešu prie Agedabia, senųjų balandžio 2 d. kautynių vietos. Britų vadovybė, visiškai nežinodama aplinkybių, vis dar tikėjosi turinti savo rankose laimėjimą. Dar gruodžio 13 d. buvo „apsuptos dvi italų divizijos", kurioms gruodžio 15 d. vis dėlto pavyko „susijungti su vokiečių — italų pagrindinėmis jėgomis". Jau dieną vėliau Ritchie supamasis manevras grasina „visą Rommelio armiją atkirsti" ir 17 d. „frontas visur pralaužtas ir priešas be atvangos persekiojamas..." Gruodžio 26 d. pagaliau Reuteris galėjo pranešti, „kad vokiečių Afrikos korpo ir italų pėstininkų likučiai bėga išilgai Syrto kelio į Tripolį. Pagrindinis tikslas, priešo ginkluotų pajėgų sunaikinimas, pasiektas. Tik sauja likusių vokiečių tankų mėgina paspruktį į Tripolį."

Kas įvyko? Nieko nauja, išskyrus tai, kad per Cyrenaiką besiveržiantieji anglai turėjo kasdien vis iš naujo kautis su vokiečių užpakaline sauga. Staiga, dabar prie Agedabia Ritchie atsidūrė į „bėgančias, sumuštas ašies kariuomenės dalis", taip, kad Čerčilis Kanados parlamentui galėjo pareikšti: „Dabar, kai aš į jus kreipiuosi, Agedabios apylinkėse vyksta svarbus mūšis. Aš turiu daug vilties." Po 24 valandų Ritchie neteko dar 120 tankų.

Šis mūšis visiems laikams liks nuostabus, nes Ritchie ne tik sugriovė „britų ir Empire ofenzyvos" tikslus bet dar daugiau: savo kovos pajėgas išlaikė sveikas. Tačiau netrukus jis buvo už tai atlygintas. Būdamas nugalėtoju turėjo įsakyti trauktis ir padaryti skaudų sprendimą paaukoti savo draugus Bardijoj ir Halfaya perėjoj. Šitas viskas atnešė savo vaisių. Tik sausio antroj pusėj, Halfaya perėjos gynėjams kapituliavus, kurie buvo palaužti dėl vandens trūkumo, Ritchie pagaliau galėjo netrukdomas sutvarkyti savo tiekimą išilgai pajūrio. Tiekimo linija nutyso visą 1.000 km. Tuo pat atstumu Rommelio tiekimo kelias sutrumpėjo. Pagaliau kovon stojo ir vokiečių aviacija. Ji drauge su Italijos aviacija, pavyzdingai bendradarbiaujant italų ekspediciniam korpui, kovodama sumušė britų vyravimą ore. Tuo pačiu metu ašies jūrų karo laivynas, visi metai be pertraukos su pasiaukojimu kovojantis, užtikrino tiekimą.

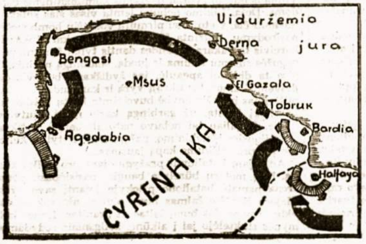

Vėl kaip ir prieš metus anglų vadovybė delsė, nesiveržė paskui sunaikintą priešą, kaip visas pasaulis laukė, į Tripolį. Staiga, visiškai netikėtai, sausio 21 d. rytui auštant, į Agedabią įsiveržė Rommel. Po trumpų, stiprių smūgių anglai spruko atgal ir po penkių dienų, sausio 26 d., britų vyriausias štabas staiga pranešė apie „besitęsiančias kovas Cyrenaikos gilumoje". Anglai iš naujo buvo sumušti prie Andelat ir Msus, sunaikinta ar paimta 280 tankų, 127 pabūklai ir apie 600 sunkvežimių. Šito netikėto smūgio britų frontas buvo sukrėstas ir ašies tankų pajėgos giliai įsiveržė į priešo užnugarį.

Kaip galėjo įvykti šitoks stebuklas? Ar ne lapkričio 18 d. Čerčilis žemuosiuose rūmuose skelbė „netolimą generolo Rommel pajėgų visišką sunaikinimą", pažymėdamas tai galutiniu operatyviniu tikslu? Ir štai sausio 27 d. žemiesiems rūmams jis staiga kalba apie „keistą ir neaiškų dykumos mūšį", kuriame Anglija neteko daugiau kaip 18.000 vyrų ir kur „nebuvo momento, kuriuo būtų vienu kartu panaudota daugiau kaip 45.000 vyrų. 45.000 kovojančių vyrų, išdava penkių ilgų mėnesių pasirengimo Empire ofenzyvos pradžiai, turėjusiai pasibaigti kaip Waterloo? Jokių paaiškinimų. Čerčilis pasitenkino lakonišku ir truputį liūdnu konstatavimu. „Aš negaliu pasakyti kokia šiuo metu padėtis Cyrenaikoje. Prieš save turime labai drąsų ir apsukrų priešą ir galiu pasakyti — didelį generolą!"

Iš tikrųjų jis yra didelis generolas, nes tą pat dieną, kai Čerčilis žemuosiuose rūmuose bergždžiai ieškojo pateisinančių ir paaiškinančių žodžių, anglų radijo pranešė apie tankų mūšį, įvykusį į pietus nuo Barce, kuri yra į šiaurės rytus nuo Bengazi. 30 d. Bengazi, vasario 3 d. Derna vėl pateko Rommelio rankon, ten Cyrenaikos sostinėje jis laimėjo antrą mūšį: jis pačiupo visą britų tiekimą per 1300 autovežimių, degalų ir maisto išteklių, jų tarpe ką tik taip sunkiai iškrautų anglų ginklų ir įrankių. Vokiečių pozicijos pasistūmė iki El Gazala.

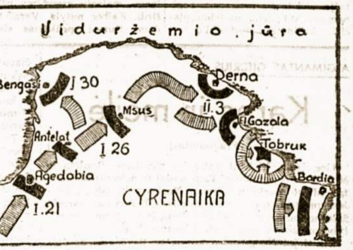

Tuo būdu pavyko dar vienas, naujas, reikšmingas smūgis: pasitraukdamas Afrikos korpas turėjo palikti savo stovyklas, įrengtas kovoms Tobruko apylinkėse, Rommel jas vėl paėmė į savo rankas. Šis įvykis tame krašte, kur ilgi tiekimo keliai sudaro sunkiausią karo problemą, yra lygu laimėtam mūšiui. Kovos šiaurės Afrikos karo teatre dar ir šiandien nebaigtos. Generolas pulkininkas Rommel dar kartą įrodė, kad nulemia ne dalių masė, bet kovos dvasia ir vadovybė. Ašies kareivis laimėjo pavyzdingo parengimo dėka, įgalinusio jį laisvai valdyti savo ginklus. Juo, kaip savo įrankiu, Rommel sumušė ne Auchinlecką, Cunninghamą ar Ritchie, bet smogė pasaulinei Empire galybei. Jis, vokiečių generolas, paliktas vienas savo sugebėjimams, be patyrimo ir tradicijų kautis dykumos kare.

(„Signal")

Vertė Z. B.

500 km į Rytus ir atgal

Rašo ltn. BALYS ARŪNAS

(Pabaiga)

Luderiai — šį žodį paskui per savo viešnagę girdėjau labai dažnai. Dvėseliena (tariant mūsų lietuvišku liežuviu) čia reiškia viską, kas surišta su bolševizmu, pradedant „Stalino sakalais" ir baigiant kolchozininko kuinu.

Einame miesčiuko gatvėmis, lydimi didžiausios, rogutėmis ginkluotos, vaikų svitos, kurią vilioja mūsų nešami lagaminėliai. Ir O... — ir kitose „rojaus" vietose, kur mums teko ilgiau kelionės metu stabterėti, visur iš stoties išėjusį karį apspinta vaikai, įkyriai siūlydami pasinaudoti rogutėmis. Vežikų nėra, todėl vaikai turi darbo. Jie drąsiai siūlo ant savo rogučių dėti ne tik turimą bagažą, bet taip pat nesidrovėti ir pačiam atsisėsti. Už patarnavimą labai nenoromis ima pinigus, nesvarbu, kad ir stambesnius. Jie reikalauja savo darbą apmokėti duona, konservais, tabaku, saldainiais ir jaučiasi be galo nusivylę, kai pasiūloma pinigų. Sunku jiems išaiškinti, kad Vakarų karys neturėtų atliekamos dėžutės konservų, duonos gabalo ar kelių cigarečių.

Miestelis, kuris prieš karą turėjo keliolika tūkstančių gyventojų, didesne dalimi sudegintas sugriautas ir tiktai tolimų pakraščių namukai, išvengę žydiškai - bolševikiškos naikinimo rankos, priglaudė likusius gyventojus, beveik be išimties senius, vaikus ir moteris. Pagaliau perėję skersai miestelį ir atsidūrę pakrašty, matome ištisą kareivinių kvartalą. Daugelio kareivinių likę tiktai griaučiai ir jie klaikiai atrodo baltojo sniego lygumoje su savo juodomis langų skylėmis ir nuvirtusiais kaminais. Viename tokiame bloke įsikūrę mūsų vyrai. Smarkiai rūkstą skardiniai kaminiukai, iškaišioti pro langus, rodo, kad čia atkakliai kovojama su šalčio užmačiomis.

Įeiname į kuopos štabą, įsikūrusį apatiniame aukšte ir pagal priimtą stilių susidedantį iš oficialios patalpos — raštinės ir antro — karininkų apgyvento kambarėlio.

Stori dūmų debesys rodo, kad pečiukas, stovįs palangėje, nelabai sąžiningai eina savo pareigas, tačiau dėl to čia mažiausiai rūpinamasi. Ant sienų pastebiu plačiai iškabinėtas medžioklių trofėjas su fantastiniais užrašais: „Kaukazas" 1975 m.", „Uralas 1023 m.", „Vladivostokas 1940 m." ir t. t. Gyvulių ragai, kaktos tikrai nesvietiško didumo ir įvairumo. Įsižiūriu atidžiau. Juk tai paprastos medžių šaknys, šakos, įgudusios rankos kruopščiai apdirbtos. Kuopos vadas paaiškina, kad tai vienos austrų kuopos palikimas, čia gyvenusios prieš atsikeliant mūsų vyrams. Tikrai šaunių medžiotojų jų būta, nes tokia fantazija gali gimti tiktai tikrų medžiotojų vaizduotėse.

Ypatingą dėmesį į save kreipia „veikiantis" langas. Jis sudėliotas iš mažiausių stiklo gabalų gabalėlių, sustiprintų balanomis, popierių siūlais ir mažiausio vėjelio judinamas skamba tūkstančiais balsų, nedviprasmingai primindamas Indijos pirmaeilę pagodą. Kasdien kuopos vadas, pakaitomis su būrių vadais, jį turi remontuoti, nes tokia sudėtinga „mozaika" tai vienur, tai kitur prakiūra.

Kareivis atneša garuojančių kopūstų baką, kurie nuramina mūsų triukšmaujančius pilvus ir tuo būdu mes pasidarome labai plepūs. Šnekučiuojamės, kol vakaro tamsa užgula „mozaikinį" langą, kuris aptemdomas tokiu rūpestingumu, tarsi tai būtų šlifuoto stiklo didžiulė vitrina.

18 val. kambarį užlieja šviesa. Net krūpteliu. Palubėje kabanti elektros lemputė išsklaido mano nerimą. Pasirodo, čia net elektros esama. Ji grynai vietinio pobūdžio, sąžiningai keturias valandas per parą apšviečianti gyvenamus kareivinių griuvėsius. Vokiečių kariai rado kažkokiame kareivinių užkampyje mažą, lauko kinui skirtą dinamą, jį sutvarkė, patobulino — ir šviesa yra. Kas gali lygintis su jų praktiškumu ir išradingumu.

Vėliau pasikeliame į kuopą, kurioje yra iš Vilniaus atvežtas radijo aparatas, čia laikomas ypatingoje pagarboje, pasiklausyti žinių, muzikos, pasikalbėti su besiilsinčiais kariais.

Vilniaus stotis transliuoja lietuviškas dainas.

„Nurimk, sesut, gana raudoti..."

Dainos žodžiai pūgos staugime, kuri šėlsta už lentgaliais apkaltų langų, maloniu graudumu užlieja širdį. Kalbos nutyla. Vyrai tylėdami žiūri į aprūkusias sienas, nubyrėjusį tinką ir jų veidai aiškiai spindi gimtojo krašto svajone. Jie gyvai prisimena raudonžiedžiais dobilais iškaišytas gimtojo sodžiaus pievas, lengvą rūką, kylantį virš beržyno, armonikos verkimą, lakštingalų suokimą ties upeliu, jos mielus žodžius... Bet visa tai taip toli, toli, — tėviškėje... Pajunti tokiais akimirksniais kokia brangi yra tėviškė, kokia galinga gimtos žemės meilė, kaip mielai artimas yra savas žmogus.

Ir mes nejučiomis, be žodžių vieni kitus suprasdami, imame dainuoti. Tolimuose rytuose, klaikiame Rusijos pūgos staugime, tarsi šaltinio vanduo, prasiveržia skambi lietuviška daina, liudijanti, kad žalio Lietuvos sodžiaus vyras kantriai pakels visus vargus ir net pačią mirtį žūtbūtinėje tautų kovoje prieš XX amžiaus kruviną gėdą — bolševizmą.

Kitą dieną kruopščiau apžiūrime miestuką, sargybas, visur sutikdami šypsantį Lietuvos žaliūką. Jis čia vikriai kelių sankryžuose tvarko judėjimą, saugo tiltus, lentpiūves, lydi lauko paštą, medžioja partizanus...

Kai nuvykstu pas vietos komendantą pasirūpinti grįžimui dokumentų, jisai prašo Gedimino mieste pranešti, kad lietuviai yra „tadelos" ir „prachtig" vyrai.

— Daugiau mums čia jų reikėtų... — nusijuokia atsisveikindamas.

Baigdamas viešnagę dar turiu progos atsilankyti vietos karo ligoninėje ir pasikalbėti su ten gulinčiais mūsų vyrais. Jie patikina, kad su jais elgiamasi labai nuoširdžiai, kad jie nieku neskiriami iš bendrų kovos draugų — vokiečių, ir tatai jiems padeda užmiršti, kad yra taip toli nuo tėvynės, nuo artimųjų.

Po dviejų viešnagės dienų buvo labai sunku atsisveikinti. Mane spėjo pakerėti tasai fronto draugiškumas, kuris žodžiais nenusakomas. Jisai išauga bendruose pavojuose, bendrame varge ir nuolatinėse grumtynėse su vienodai visiems grasinančia mirtimi. Tasai draugiškumas sucementuoja į vieną, nedalomą vienetą kareivį, karininką, puskarininkį ir lemia kovos pergalę.

Išvažiuojant norėjosi išbučiuoti visus mane atvykusius palydėti kareivius, tokie artimi jie man pasidarė... Jie apdovanojo mane cigaretėmis, saldainiais ir kitomis gėrybėmis vien tiktai prašydami atsiųsti laikraščių, knygų.

— Pasakykite ten Vilniuje, kad gyvename, kaip karaliai, tik mums trūksta ne gulbės pieno, o spaudos... — juokavo jie.

Aš jiems pažadėjau.

1940 m. karo žygis Prancūzijon

V. Priešlėktuvinės baterijos kautynių diena

Kur tik buvo panaudoti mūsų priešlėktuviniai pabūklai: Lenkijoje, Norvegijoje, Olandijoj ar Prancūzijoj, visur savo uždavinius atliko gerai. Jie kaskart vis geriau mušė orą ir žemės taikinius. Ką žygio į Vakarus pradžioj viena sunkiųjų priešlėktuvinių pabūklų baterija išgyveno per vieną vienintelę dieną, yra ypač nepaprasta. Todėl šitą ypatingą baterijos dieną reikia užrašyti visiems laikams.

Baterija peržygiavo Olandijos sieną į Vakarus nuo Aacheno ir gegužės 10 d. užėmė poziciją į rytus nuo Maaso. Tą penktadienį visiškai nieko neįvyko. Pabūkliniai jau pradėjo šaipytis. Karą su Vakarų valstybėmis jie buvo kitaip įsivaizdavę. Šeštadienį, gegužės 11 d., baterija keitė poziciją. Sunkioji baterija pirmoji perėjo pontoniniu tiltu Maasą ties Maastrichtu. Nuo miesto į pietų vakarus ji užėmė poziciją. Jau apie 11 val. ji išsklaidė vieną britų Wellington bombonešių junginį, tačiau dar negalėjo įsirašyti nė vieno numušto bombonešio. Šitie Wellingtonai puolė tiltus ties Maastrichtu, kur vedė mūsų svarbiausias tiekimo kelias per Maasą. Reikia pažymėti, kad visi, iš dalies labai smarkūs anglų puolimai į tuos tiltus, liko be jokių vaisių. Tai buvo daugiausia vokiečių priešlėktuvinių pabūklų nuopelnas.

Visa diena praėjo ramiai. Tačiau vakare baterijoje pasigirdo pavojaus signalas. Iš debesų išnėrę aštuoni Wellingtonai puolė Maastrichtą. Jau po pirmojo baterijos ugnies smūgio po priešo mašinomis pasirodė parašiutas. Netrukus dar du. Ore pasklido lėktuvo dalys, mašina krito stačiai žemyn ir dingo horizonte. Britų junginys buvo išsklaidytas, tačiau puolimą žemu skridimų vykdė toliau. Vienos baterijos lengvas pabūklas kliudė antrąjį anglą, peršovęs jo vairus. Ir iš jo įgula iššoko parašiutais, patekdama nelaisvėn. Lėktuvas sudužo žemėje. Nežiūrint nuolatinės parengties, naktis buvo rami. Lijo lengvas, smulkus lietus. Tur būt, blogas oras sulaikė anglus nuo naktinių puolimų.

Kaip atpildas trokštantiems veikti pabūkliniams, buvo sekmadienis, gegužės 12 d. Prasidėjo nuo pat ankstyvo ryto. Auštant iš debesų puolė septyni Blenheimai. Pabūklai laiku pažino priešą, kuris tuoj dingo debesyse. Tačiau iš po debesų uždangos Tommi vėl pasirodė. Pirmoji salvė sprogo arti priešo lėktuvų. Iš vieno jų iššoko liepsna ir pabūkliniams džiaugsmingai rėkiant, anglas nukrito stačiai žemyn, paskui save nutęsdamas šviesią liepsną. Sudužimo vietoje aukštai iššoko juodas milžiniškas dūmų debesys.

Toliau žemu skridimu puolė trys anglų Fairey Battles. Anglams perskrendant bateriją tik penkių metrų aukštyje, lengvieji pabūklai pasiuntė jiems keletą salvių, bet pradžioje be pasekmių. Tačiau ugnis anglams turėjo būti vis dėlto nemaloni, nes jie tuoj šiek tiek pakeitė kryptį ir pasuko tiesiai į kaimyninę bateriją, kuri jau įspėta šūvių per keletą sekundžių numušė visus tris anglus. Mes pastebėjome tris iššokančias liepsnas. Iš mažo aukščio anglai pilnu gazu nėrė į žemę. Sudundėjo baisūs sprogimai ir virš mūsų pozicijų nuslinko juodų dūmų debesys, degančio benzino ženklai.

Po keletos sekundžių vėl pasirodė trys anglai, šį kartą Bristol Blenheimai. Virš pozicijų jie skrido daugiau kaip 1000 metrų aukštyje. Viena mašina atsiskyrė iš grandies ir numetė bombą. Pabūkliniai matė ją krintant, sekė jos lėkimą ir gerokai apsidžiaugė, kai ji smogė 400 metrų nuo baterijos. Anglas, tikras akiplėša, numetęs bombą, nusklendė žemyn ir apšaudė bateriją kulkosvaidžių ugnimi. Tuoj po šitų trijų Blenheimų pasirodė dar dvylika, skridusių kiek aukščiau. Vos tik jiems paspruku iš apšaudomo rato, pasirodė vėl trys Blenheimai. Ir tie trys gavo savo pasveikinimą, kuris juos išsklaidė.

Atrodė, jog anglai naudojo taktiką vienas po kito einančiais puolimais išmušti iš pusiausviros jiems gerokai nemalonią bateriją, kad tuo būdu būtų galima laisvai išmesti bombas į tiltus. Vos tik baterijos vadas suspėjo pareikšti tą nuomonę, kai ji buvo patvirtinta kitų trijų Blenheimų pasirodymu. Baterija šią trejukę išsklaidė, bet tuoj pat turėjo sustabdyti savo ugnį, nes užpakalyje Blenheimų išnėrė du vokiečių medžiotojai. Mūsų medžiotojų persekiojami anglai lėkė į vakarus. Pabūkliniai žiūrėjo į juos akis įsmeigę ir džiaugėsi aidinčia smarkia kulkosvaidžių ugnimi. Jie galėjo aiškiai atskirti greitesnę vokiečių kulkosvaidžio šūvių seriją nuo lėto tak-tak-tak anglų lėktuvo užpakalinio šaulio. Beveik po vienos minutės iš vieno Blenheimo iššovė liepsna ir jis degdamas dingo už medžių.

(Nukelta į 5 psl.)

ALGIMANTAS GIEDRIUS

Karas ir meilė

(Fragmentas) 17)

Gegužės dvidešimt antrosios pavakarė. Saulėta ir šilta. Tikras pavasaris. Taip seniai ir nekantriai lauktas. Miesto parko medžiai ir Neries pakrančių pievelės sprogsta, rodos, valandomis. Jauno pavasarinio žalumo varsos vis plačiau užlieja šaltos žiemos ir vėlybo pavasario iškankintą Lietuvos žemę.

Tik deja! Ne giedrios viltys, ne pavasario nuotaikos ir ne gyvenimo džiaugsmas pripildė šį istorinį kartą žmonių širdis. Negirdėto didžiojo melo, klastos, neapykantos ir sunaikinimo šėtoniškoji mintis dar klaikesniais speigais sukaustė jautrią ir taurią lietuvio kario sielą. Šlykšti, nuodingiausia bolševikinio siaubo gyvatė savo daugiapirščiais nagais knisosi ir šliaužiojo po intymiausias žmogaus gyvenimo kerteles. Visa išniekinti, sujaukti ir sugriauti — svarbiausia žydiškojo „genijaus" specialybė. O šį pavasarį buvo „užplanuota" sugriauti ir sunaikinti ne tik lietuviškąsias mūsų korpo dalis, ne tik ištisas dešimtmečiais kurtas šeimas, bet ir visą lietuvių tautą...

Per akis jaučiama klasta, kuria buvo iš anksto rūpestingai rengiamasi likviduoti lietuviškuosius pulkus, buvo tik dalelė to milžiniško žydijos siautėjimo plano, tik keletas apgaulingų raudonojo vampyro voratinklių...

Aštuonioliktąją valandą pulkas jau buvo išsirikiavęs žygiui į poligoną. Nervingais žingsniais majoras Karštys matavo savo pavyzdingai išsilygiavusio bataliono frontą. Tyliu ir giliu vado žvilgsniu jis paskutinį kartą permetė savo žmonių šarvuotę, ginklus, pakinktus ir vežimus. Vyrai be žodžių jautė pagrindinę savo vado mintį: žygį turime atlikti pavyzdingai ir kantriai, kad Mordajevas su savo politrukų gauja iš mūs nesityčiotų. Geriau mes kokį žygio metu nusivariusį „herojų" galėsime „per dantį perleisti".

Tvarkingai apsirengę ir apsišarvavę daliniai darė beveik senovinio Lietuvos kariuomenės pulko įspūdį. Pilni, šalmuoti vyrų veidai ir vasarinė lietuviška uniforma, kurios dar nesuspėjo subiaurinti visais sovietiniais ženklais, kiekvieno lietuvio širdyje kėlė savotišką graudaus pasididžiavimo jausmą. Juk tokie pat vyrai anuomet žygiuodavo į kariuomenės manevrus, į vasaros poligonus... Tik, koks skirtumas, koks pasikeitimas... Paskui pulko vadą šliaužioja visokius menkniekius įsakinėdamas išsigimęs azijatų nemokša bolševikinis komisaras. Kiekvieno dalinio dešiniajame sparne šmėkščioja susitraukusios ginkluotų ubagų — politrukų figūros. Vienur kitur eilėse pamatysi „triumfuojančią" žydiškojo šuns išvaizdą...

Taip. Brendo paskutinis lietuvio kario tragedijos aktas. Nevienodu laiku, ne ta pačia tvarka ir į atskirus poligonus priešingomis kryptimis buvo išsiųstos dvidešimt devintojo šaulių teritorinio korpo divizijos. Išsiųstos, kad niekuomet daugiau nesugrįžtų, kad, sunaikinus visą lietuviškąją masę, paskęstų visam didžiajam raudonosios armijos purve...

Nors apie majoro Karščio pulko išvykimą lietuviškajai visuomenei buvo nežinoma, tačiau tos dienos vakare prie kareivinių pradėjo rinktis gausūs būreliai tyliai šnekučiuojančių, nusiminusių žmonių, daugiausia moterų. Žinia greitai pasklido visame mieste.

Saulei leidžiantis pulkas pakilo žygiui iš savo rajono. Buvo įsakyta žygiuoti ne paprasta žygio tvarka, bet su uždaviniu, saugojantis nuo „kažkur priekyje nuleistų priešo parašiutininkų"...

Priekiniams pulko apsaugos daliniams pakankamai nutolus, pro pulko vartus gražiai žygiavo pulko branduolio batalionų kuopos. Vyras į vyrą, greta į gretą, tylūs, susikaupę žengė mūsų kariai ne į vasaros stovyklą, esančią už keliasdešimties kilometrų į šiaurę, bet į klaikią bolševikinio teroro pinklių nežinią. Pulko orkestras mėgino griežti vieną kitą sovietinį maršą. Įgrisę, nudėvėti azijatiško šablono garsai dideliu kontrastu rėžėsi į ramią, liūdną pirmojo šiltesnio gegužės vakaro tylą; dar daugiau įskaudino savo vyrus, tarsi į kapus, palydinčių moterų ir artimųjų širdis...

Vilniaus priemiesčio gatve darniai, įspūdingai žygiuojančius batalionus gausios žydpalaikių gaujos lydėjo su gilaus nepasitikėjimo ir neabejojamo palengvėjimo žvilgsniais. Šie vokiškos išvaizdos šalmais pasipuošę žaliūkai ilgai buvo didžiausia pabaisa visai Vilniaus miesto žydijai ir visoms komunistinėms bandoms. Deja. Likimo nebuvo lemta visas šias šiukšles nušluoti čia, vietoje, su pirmųjų vokiečių bombonešių pasirodymu. Sutrinta širdimi lietuvis karininkas ir kareivis tą vakarą sukandęs dantis tyliai žingsniavo į gegužės sutemų tolumą ir juodą, siaubingą nežinią. O visa ta didžioji apgaulė, tas žydiškasis bolševikinis dviveidiškumas, tas tikrąjį vyrą ir karį žudąs beprasmiškumas ir nežinomybė buvo šimtą kartų baisiau už bet kokį frontą, už garbingą kario mirtį kautynių lauke. Pagaliau tai nebuvo natūrali baimė, o tiktai šlykščiausias išniekinimo, pažeminimo ir tylios kelionės į beprasmiškumo kapą jausmas...

Antrajam batalionui pražygiuojant pro pulko klubą, kitų moterų būrelyje baugiai pasislėpusi, ponia Irena pamatė bataliono priekyje jojantį savo vyrą. Majoro Karščio šalmas buvo niūriai užtrauktas ant akių, o jo veidas buvo šaltas, it granitas. Irenos kaimynės stuktelėjo jai į alkūnę, žvilgsniais rodydamos

MŪSU GYVENIMAS

PAMALDOS UŽ ŽUVUSĮ RYTUOSE MJR. JURGĮ BRUSOKĄ

Balandžio 24 d. 7,30 val., Vilniuje, Šv. Jurgio bažnyčioje (Ožeškienės aikštė) įvyks gedulingos pamaldos už žuvusį Rytų fronte a. a. mjr. Jurgį Brusoką.

SD KARIŲ PAMALDOS ŠV. JURGIO BAŽNYČIOJE

Vilniaus Apygardos kariams pamaldos paskutiniuoju laiku vyksta Šv. Jurgio bažnyčioje, šventadieniais 10 val.

OPEROS SPEKTAKLIS SD KARIAMS

Balandžio 17 d. 16 val. Vilniaus Apygardos kariams ir jų šeimoms įvyksta uždaras „Fausto" operos spektaklis. Kariai šia Vilniuje reta kultūrine pramoga labai patenkinti.

Šm.

KAUNO APYGARDOJE

— Pirmomis balandžio mėn. dienomis į Rytus vėl išvyko Kauno Apygardos Savisaugos dalinių. Išvykstančius palydėjo vokiečių policijos vadovybės atstovai ir gausus kauniečių būrys. Ta proga pasakytose kalbose pabrėžta, kad ir lietuvių tauta, kurios sūnūs garbingai stoja glaudžion ginklo drangystėn su visa Europa prieš bendrąjį žmonijos priešą — bolševistinį siaubą, lygiai dalyvaus naujosios Europos atstatyme.

— Kovo 31 d. Kauno Apygardos Savisaugos Dalinių vadovybės rūpesčiu išvykstantiems į Rytus kariams Kauno Didžiajame Teatre suruoštas atsisveikinimo spektaklis, kurio metu suvaidinta Jok. Strauso 3 v. komiška opera „Čigonų Baronas". Kariai vaidinimą nuotaikingai sekė, daugelį scenų palydėdami gausiais aplodismentais.

— Prieš Velykas Kauno Apygardos kapeliono kun. J. Normanto rūpesčiu įgulos kariams buvo suruoštos rekolekcijos, kurių metu atlaikytos pamaldos už lietuvius karius ir partizanus, žuvusius kovose su bolševikais.

— Kariai Studijų Biuro leidžiamuoju „Lietuvių Archyvu" gyvai domisi, tačiau I tomas, vos jį išleidus, buvo taip greitai išpirktas, kad retas kuris tesuspėjo įsigyti. Šiomis dienomis Valstybinė Leidykla kariams padarė malonų siurprizą: pasiūlė sudaryti norinčiųjų įsigyti sąrašus ir išsirašyti iš anksto. Daugelis karių šia proga naudojasi.

— Už gerą pareigų žinojimą ir sąžiningą jų atlikimą šie Kauno Apygardos kariai pakelti į aukštesnius laipsnius:

Į viršilos: Antanas Jovaiša, Povilas Lingaitis, Mečys Bagdonavičius;

Į grandinio: Liudas Šlaustas.

J. psk. J. Palnkaitis

PAKELTI Į AUKŠTESNIUS LAIPSNIUS

Už gerą pareigų žinojimą ir stropų jų vykdymą, Vilniaus Apygardos vadas pakėlė į aukštesnius laipsnius šiuos N. bataliono karius:

Į viršilos: — Osvaldą Dovydėną.

Į puskarininkio: — Kazi Sinkevičių, Juozą Palski, Kazi Narvilą ir Vaclovą Jasdauską.

Į jaunesnio puskarininkio: — Feliksą Labanauską, Joną Miltenį, Liudą Zeidotą, Kazi Baltrušaitį ir Stasi Petrulevičių.

Į grandinio: — Alfonsą Grinkilą, Praną Traiką, Romualdą Žilinską, Vladą Zigmantą, Vladą Bingėlį, Juozą Paguoją, Vladą Ancerevičių, Igną Rakauską, Alfonsą Skerstoną ir Joną Vilimą.

(Anm.)

NAUJA MŪSŲ AUKA

Eidamas tarnybos pareigas, kovo 28 d. žuvo LSD Vilniaus Apygardos N. bataliono eil. Petras Dzindzaleta.

(Anm.)

MIRĖ TRYS BUV. MŪSŲ KARIAI

„Į Laisvę" rašo, kad 1) Balašantis Antanas iš Seirijų, Alytaus aps., — mirė š. m. kovo mėn. 13 d., 2) Rumbinas Petras iš Šiaulių aps., Lygumų vls., Vaigaflių km., — mirė š. m. kovo mėn. 14 d. ir 3) Bašauskas Petras. Žinias suteikė grįžę iš Vokietijos buvę mūsų kariai.

MOKYTOJOS AUKA MŪSŲ KARIAMS

Žikorinių (Semeliškių val., Trakų aps.) pradžios mokyklos mokytoja p-lė Rajauskaitė švenčių proga paaukojo mūsų kariams Trakuose rankšluosčių ir maisto produktų Velykų stalui.

Vilniaus Apygardos vadas raštu pareiškė padėką minimai mokytojai už jos nuoširdžią auką mūsų kariams.

St. Š.

PRANEŠIMAS BUVUSIEMS KARININKAMS DĖL GINKLŲ ATIDAVIMO

Kaip vidaus reikalų generalinis tarėjas praneša, p. Generalinis Komisaras leido buvusios Lietuvos kariuomenės karininkams pasilaikyti jiems asmeniškai priklausančius kardus. Tokius kardus gali pasilaikyti ir mirusiųjų karininkų šeimos nariai.

Be to, galima pasilikti ir tokius ginklus, kurie nebetinkami naudotis ir turi tik istorinės vertės.

Pareiškimus raštu reikia pateikti vidaus reikalų generalinio tarėjo raštinėje, Kaune, Gedimino gt. 29, kamb. 36, iki 1942 m. balandžio 15 dienos. Čia bus išduoti reikiami leidimai.

Paieškomi dingę kariai

Psk. Domininkas Žilinskas, tarnavęs Vilniuje priešlėktuviniuose daliniuose (ambulatorijoje), vėliau sirgęs Vilniuje šiltine. Nuo karo pradžios apie jį neheturima žinių. Žinančiųjų ką nors apie jį, prašo pranešti Marija Druskaitė, Kaunas, Vydūno al. Nr. 15 bt. 2.

Petras Nariūnas, tarnavęs priešlėktuviniame divizione. Pabradės poligone. Kas ką nors žinotų apie jį, prašau pranešti Pranui Nariūnui, Vižynių km., Inturkės p.-ag., Molėtų val., Utenos aps. Atlyginsiu.

Kazys Grigaitis, Vinco sūnus, tarnavęs 3 dragūnų pulke, vėliau Pabradės poligone. Žinantieji apie jį praneškite Ipolitui Tamošauskui, Šiauliai, Tilžės g. Nr. 179.

Eil. Bronius Kisielius, Juozo sūnus, tarnavęs 1 pėst. pulke, o prieš karą Pabradės poligone. Žinantieji apie jį, praneškite Leonui Kisieliui, Panoteriai, Ukmergės aps.

Eil. Vladas Švalkanskas, tarnavęs 1 pėst. pulke, o prieš karą Pabradės poligone. Žinantieji apie jį, praneškite Alfonsui Švalkauskui, Liveikių km., Leliūnai, Utenos aps., arba „Kario" redakcijai.

Artilerininkas Anupras Augulis, buvęs Pabradės poligone. Ką nors žinantieji apie jį, praneškite „Kario" redakcijai.

Grįžę iš Vokietijos kariai ir žiną ką nors apie eil. Zenoną Vencką, praneškite jo tėvams: Pr. Venckui, Daugintų km., Šakyna, Šiaulių aps. Atsilyginsime! Z. Venckus buvo priimtas karinėn tarnybon 1940. III. 15. Šiauliuose, tarnavo 4 art. pulko 2 baterijoje, o bolševikų laikais — Kupiškyje, Vilniuje ir Varėnos I poligone, kur karo pradžioje dingo be žinios.

Eil. Jurgis Kackailis, Antano sūnus, tarnavęs 259. šaulių pulke 2 kulkosvaidžių kuopoje. Turimomis žiniomis 1941. VII. 12. buvęs Viazmos apylinkėse. Žinantieji ką nors apie jį, prašomi pranešti A. Lenčiauskui, Vilkininkų km., Leipalingis, Seinų aps.

Vrš. Korolkovas, tarnavęs 234 šaulių pulke. Pabradės poligone, dingęs be žinios. Žinantieji ką nors apie jį, praneškite vrš. Olpui (Vilnius, Jėzuitų g. 3) arba „Kario" redakcijai.

Pranas Jonaitis, seržantas, tarnavęs 297 šaulių pulke, Varėnos poligone. Kas žinotų ką nors apie jį, prašoma pranešti jo broliui Kaziui Jonaičiui, Kriukai, Valsčiaus Savivaldybė, Šiaulių aps.

Kursantas Domas Bakanavičius, Kosto sūnus, buv. Vilniaus pėstininkų mokykloje, Švenčionėlių stovykloje. Kas žinotų ką nors apie jį, prašoma pranešti Bakanavičiams, Kaunas, Maisto butų kolonija, Nr. 8, bt. 1.

Alfonsas Savickas, tarnavęs 1 pėst. pulke, vėliau buvęs Pabradės poligone. Kas žinotų ką nors apie jį, prašo pranešti motina Rozalija Savickienė, Stačiūnų km., Pasvalys.

Kas žinote apie likimą Vinco Kasiulyno, Juozo sūn., gim. 1918 m. Alytaus aps., Daugų val., Rokančių km., ir ten pat iki kariuomenės gyvenusio. Lietuvos kariuomenėje tarnavo 9 pėst. pulke. Užėjus bolševikams buvo paskirtas 215. š. pulko ryšių kuopon. Prieš karą stovyklavo Pabradės stovykloje. Traukiantis bolševikų armijai, buvo priverstas drauge trauktis Rusijos gilumon. Draugai, grįžę iš nelaisvės, pasakojo jį matę Rusijoje 1941. VII. 15. prie Velykyje Luki. Pranešti jo motinai Elenai Kasiulynienei, Rokančių km., Daugai, Alytaus aps.

Vietoje Tvaska Jonas (Žiūr. „Kario" Nr. 16), turi būti Tvaskus Jonas.

MES ŠYPSOMĖS

Eil. Bruknelė vykdo aptemdymą ir rūkydamas...

Teta Katrė skuba į kovą su bolševizmu, aukodama savo varinį „randelį".

Kai jaunam bendradarbiui pritrūksta kūrybinės šilimos...

— Kas tau yra, kad taip blogai atrodai?

— Aš norėčiau iškeisti reichsmarkę.

— Tai juk nėra nieko baisaus.

— Bet aš neturiu reichsmarkės.

(v).

Priešlėktuvinės baterijos kautynių diena

(Atkelta iš 4 pusl.)

Vos vienas pabūklinių spėjo pasakyti, kad savaitė prasideda gerai, kai vėl prasidėjo naujas puolimas. Iš vakarų, 50 metrų aukštyje, atūžė viena Blenheimo mašina. Lengvieji pabūklai ją jau pastebėjo ir apšaudė visais vamzdžiais. Blenheimas pasuko atgal ir... lyg iš dangaus nukritęs, visas Messeršmitt medžiotojų būrys griebė jį iš paskos. Trumpas ugnies smūgis, ir anglas, skaisčiai liepsnodamas, sudužo žemėje.

Nors mūsų pabūkliniai, ištisus mėnesius išbuvę Vokietijoje be darbo, ir džiaugėsi šiuo lėktuvų naikinimu, tačiau nepyko, kad tą atmintiną sekmadienį galėjo netrukdomi bent pietus pavalgyti. Už tai anglams jie įrašė mažą pliusą. Pavalgius pabūkliniams teko net maža poilsio valandėlė. Tačiau po jos vėl prasidėjo. Šiuo kartu buvo jų mielieji sąjungininkai prancūzai. Ankstyvą popietį virš Maastrichto pasirodė keturi prancūziški bombonešiai Breguet 690 pavyzdžio. Virš Maastrichto lengvieji priešlėktuviniai pabūklai juos apšaudė. Prancūzai lėkė į mus aštuonių — dešimties metrų aukštyje. Jau apie porą kilometrų nuo mūsų baterijos vienas Breguet sudužo į žemę. Jį numušė kaimyninės baterijos lengvasis pabūklas.

Trys likusieji skrido tiesiai į mūsų bateriją ir iš tolo šaudė priekiniais kulkosvaidžiais. Mūsų lengvieji pabūklai kiek galėdami šaudė. Nepraėjus vienai sekundei, iš dviejų puolikų pasirodė iššokusios liepsnos, jie tuoj atsimušė į žemę ir sprogo. Degdamas nukrito ir ketvirtasis Breguet. Visas įvykis, keturių prancūzų sunkiųjų bombonešių sunaikinimas, truko dešimt sekundžių.

Pavojaus ženklas vėl pasigirdo tik po vakarienės. Pasirodė du Blenheimai, skridę visai žemai ir stipriai apšaudomi lengvųjų pabūklų. Vienas anglas buvo aiškiai kliudytas, tuoj pat kaimyninės baterijos lengvas priešlėktuvinis pabūklas dar kelis kartus pataikė tiesioginiai ir lėktuvas degdamas nukrito virš Maastrichto. Tas britas bateriją buvo apšaudęs kulkosvaidžiais ir pabūklu. Laimei, nepadarė nuostolių, nors sviediniai pokšėjo aplinkui žemėje. Pabūkliniai blogai atsiliepė apie tą lėktuvą, veltui iššaudžiusį visą savo atsargą. Antrasis Blenheimas buvo kiek atsiskyręs nuo pirmojo, bet tuo pačiu metu, kai pirmasis nukrito, ir jis buvo kliudytas mūsų baterijos salvių. Degdamas jis nuskrido dar per kilometrą ir nusileidęs žemėn, apie 2000 metrų nuo baterijos, po minutės sprogo. Įgula buvo paimta į nelaisvę.

(Iš „Sieg ueber Frankreich")

Vertė Z. R.

---

išžygiuojantį jos vyrą, ir nedrąsiai žvalgydamosios savųjų. Irena susvyravusi kiek pažengė ir sukaupusi pastangas mėgino paskutinį kartą pamojuoti savo mielajam vyrui. Tragiškas nusišypsojimas valandėlei iškreipė šalmuotą majoro Karščio veidą. Majoras lėtai kiek pasisuko balnę, pakėlė prie šalmo briaunos savo dešinę. Tai buvo paskutinis atsisveikinimo žvilgsnis. Irenos akys nejučiomis paplūdo gilaus skausmo ašaromis, o bataliono vado ledinis žvilgsnis vėl nuklydo į vakaro tamsą, į žygio priekį, į baltuojančio plento perspektyvos ruoželį.

Vyresnysis bataliono adjutantas leitenantas Bijūnas jojo bataliono voros priekyje šalia savo vado. Nuolatinė nuotaikinga jo veido šypsena buvo dingusi. Giliai paslėpta audra ir paskutinių valandų išgyvenimai chaotiškai daužėsi neramioje leitenanto širdyje kurią dar tebedengė senos lietuviškosios uniformos žalsvas munduras.

Paskutinėmis dienomis visiems lietuviams karininkams ir puskarininkiams buvo paskubomis išduota vasarinė sovietiška uniforma ir įsakyta kuo greičiausiai ją užsidėti. Tačiau žygio metu dar beveik niekas iš karininkų jos nedėvėjo. Majoras Karštys sovietinius drabužius ir kepurę įgrūdo į bataliono štabo geležinę dėžę visiškai dar nesutvarkytus, be laipsnių, su visais ūgio pažymėjimų lopais.

Batalionui praėjus pro pulko klubą, leitenantas Bijūnas netikėtai pastebėjo iš žiūrovų išsiskyrusią liekną mergytę, kuri, žibuoklių puokšte nešina, gyvai skubėjo į priekį, žygiuojančio pulko kryptimi.

— Nejaugi tai ji?... — dingtelėjo Bijūnui mintis, prisiminus prieš keletą valandų atsisveikintąją mokytoją Danutę, kuri atsitiktinai prieš pat pulko išvykimą buvo atvažiavusi Vilniun. — Bet juk ji man prižadėjo nelydėti ir visiškai nesirodyti mieste. Ji taip jaudinosi ir verkė, — galvojo nerimdamas leitenantas Bijūnas.

Batalionas normaliu žingsniu žygiavo per Antakalnį. Trobėsiai vis retėjo ir mažėjo. Mergytė su žibuoklėmis sparčiai tebežingsniavo į priekį. Pirmosiose vakaro sūtemose leitenantas Bijūnas niekaip negalėjo išsiaiškinti, ar ten jo Danutė, ar kuri kita išžygiuojančio kario mylimoji.

Staiga antrajam batalionui minutei kažko stabtelėjus, Bijūnas net nespėjo pastebėti, kaip nepažįstamoji vikriai pasuko prie raitųjų karininkų, ir jis čia pat išvydo perbalusį savo Danutės veidelį.

— Čia jums atminimui... Vilniaus kalnelių žiedų... — energingai ištarė jaunutė mokytoja, majorui Karščiui ir leitenantui Bijūnui ištiesdama savo ranką su melsvų gležnų žiedelių puokštėmis. — Būkite kariai nepamirškite Vilniaus... Sudievl...

Vadas su adjutantu nė nespėjo padėkoti. Mėlynakė mergytė, palikusi mėlynų žibuoklių, vikriai pasitraukė į šaligatvį ir pranyko vakaro tamsoje.

— Čto ona skazala? — parūpo pasiteirauti ketvirtosios kuopos priekyje šleivojančiam politrukui Durakovičiui pas pirmoje gretoje žygiuojantį žydą komjaunuolį Rivkindą.

Nepaprastai sujaudinti, majoras Karštys ir leitenantas Bijūnas be žodžių jautriai žvilgterėjo vienas į antrą, ir dovanotąsias gėles prisisegė prie krūtinių, apraizgytų visokiais žygio aprangos ir šarvuotės dirželiais.

Danutės pasielgimas Bijūnui davė kažką naujo, ryžtingo, stiprinančio.

Sutemo. Žygiuojanti pulko vora palengva traukė į pavasario vėsą alsuojantį tolį. Šaltos dulkės gulė ant karių uniformų, ant ginklų, ant pakinktų ir vežimų.

Majoras Karštys kurį laiką jojo atskirai bataliono priekyje. Mažiesiems bataliono postoviams ir žygiavimui vadovavo leitenantas Bijūnas. Bataliono vadas dar kartą nenoroms prisiminė savo šios dienos atsisveikinimą su savo mylima Irena, su vaikučiais. Jis taip nemėgsta ašarų. Jis tik dabar pajuto savo kažkokį šaltumą ir skubumą, kuriuo stengėsi tą sunkaus išsiskyrimo sceną kiek galint sutrumpinti. Žmonos susijaudinimas, nusiminę vyresniųjų vaikų veidukai ir jauniausios mylimiausios Laimutės nerūpestingas krykštavimas ir meilinimasis ant išvykstančio tėvo kelių, ant kaklo — kažkokiu nenuryjamu skaudžiu kartumu momentui užspausdavo majoro gerklę, griebdavo už kantrios, rūpesčių užgrūdintos, tačiau jautrios seno kario širdies. Ar pamatys jis dar kartą savo mylimųjų veidus? Kas parašyta likimo knygos artimiausiuose puslapiuose?..

Vaduodamasis iš sunkių minčių, majoras Karštys sustabdė savo juodbėrį ir palaukė tamsoje atžygiuojančio bataliono. Adjutantas bataliono vadui perdavė tik ką gautą pulko vado įsakymą. Batalionui buvo įsakoma išsiųsti kai kuriuos šoninės saugos dalinius. Užimtas įvairiais tarnybiniais žygiuojančio bataliono rūpesčiais, bataliono vadas nė nepastebėjo, kaip pradėjo švisti. Šaltoko ryto ūkanose batalionas žygiavo tolyn. Išėjusių iš rikiuotės antrajame batalione beveik nebuvo.

Apie devintą valandą pulkas sustojo didžiajam poilsiui abiejose paplentės pusėse išsimėčiusiuose miškeliuose. Saulėta gegužės diena nusišypsojo visu pavasario žavumu.

Sutvarkę batalioną, majoras Karštys su leitenantu Bijūnu nuėjo prie čia pat bėgančios gilios, plačiavandenės Žeimenos upės. Pasitiesę ant žaliuojančio kranto apsiaustus, abu karininkai pusiau išsirengę išsitiesė saulės atokaitoje.

(B. d.)

Nr. 11 (11 559). 1948 m. Šeštadienis 10 d.

Apie grįžusias prie Lietuvos naujas sritis

Vokiečių kariuomenės nepaprastai žiaurėjant Raudonosiosiems suderė galynas grįžti prie bendro savo tautos kamieno toma Lietuvių sritimi, kurios kaip senoje rašto versijoje, taip ir 1918 m. jos atstovai suvaidino svarbų vaidmenį.

Dabar Lietuvos teritorija yra padidėjo 4.000 kv. km. o žiemos pokoai pasistūmėjo į Rytus. Apie 200.000 gyventojų iš šio skaičiaus vietomis nuo 75% iki 90% yra lietuviai arba lietuviškos kilmės, dziaugamiesi grįžo prie savo tautos.

Grįžusios sritys nepasižymi nei turtu, nei ypatingu gamtovaizdžiu, tačiau aukštumo atžvilgiu — lygiu sau! Lietuvoje neturi. Tą garbę priklausė Aišmenos aukštumoms, kurių šlaurinėje pusėje riogso Debesų 310 m kalnas, o pietinėme galo — Krevos kalnai, siekią net 320 m. Ši Aišmenos aukštumos savo angliškuosiu vra senesnė už visas kitas mūsų krašto vietas, nes ji priešpaskutinio ledynlaikio metu. Iš kitų aukštumų pemindtinos Kamajų lygumų aukštumos ir laiterpusi tarp Naručio ir Svyrių eterų savotiškas 220—350 m aukštis tuoota.

Šiaurinėje šių lygumų dalyje dažnai užtinkami derlingų dirvų plotai, tokių dirvų pastatko ir Aišmenos aukštumyno plotuose. Užtat pietinėje dalyje didžiausius plotus sudaro blogi smėlynai, kuriose net grikis menkai dera.

Švarbiausios grįžusios srities upės — delis Neries su savo didžiąja Mykoliškio alkūne ir kellais intakais, iš kurių svarbiausias Aišmena (104 km ilgio). Iš eterų pirmas vietą užima ilgasis — net 14 km ilgio ir apie 2 km pločio Svyris, kurio šlaurinėme krante suskirtos Svyrių miestelis, dabartinė apskritinė sostinė. Nuo Svyrio žiemvakarių kryptimi Strečios upelių gulima pasiekti Šarotico eženą, kuris susidaro iš dvynių ir vieną žaindinę ežerą, kibusių ežerėlių.

Rytinė Aišmenos dalimi, pietinių galo atsirendami i Šalių miestelį, o šiaurinių — siekia net Mykoliškį, traukiasi didelė miškai. Tai, šalia Rudininkų ir Švenčionėlių — Labanoro girių, vienas didžiausių mūsų miškų masyvu.

Šiaurinių Aišmenos aukštumų pakraščiu, lyg žaltys, raitosi Vilniaus-Minsko geležinkelis. Iš pietų pusės juosia Lydos-Minsko geležinkelis, o vakarinių šių aukštumų pakraščiu eina Vilniaus-Lydos geležinkelis.

Žymiausias grįžusios srities miestas Aišmena, kuriame yra apie 8.000 gyventojų. Aišmena jau nuo 1040 m. žinome, kaip žymus lietuvių i lit. rinia centras. Ilgų amžių bėgyje čia įvyko kelios istorinės reikšmės kautynės: 1432 m. Zygimantas i nugalėjo Svitrigailą, 1831 m. rusai kedėjosi už sukilimą įvykdė baisesnes lietuviams skerdynes Kraliuose... Dabar Aišmenoje yra puodų bolyčia, hidroelektrinė ir šiaip keletas gražių pastatų. Sakoma, kad aišmeniškai užaugina geriausius Rytų Lietuvoje arklius. Be to, Aišmena nuo senų gamt savo turgais, i kurtuos suvažiuodavo iš kelių apskričių gyventojai.

Antras didesnysis šio krašto centras — Svyrisai, kuriuos jau XII amž. Ikūrė Lietuvos kunigaikštis Daumantas. Senovėje būta čia namažo miesto. Šalia miestelio yra pilkakalnis, apipintas įvairiomis legendomis, kuriame būta kunigaikščių pilies. Šiandien Svyriai nedidelis miestelis.

Eišiškės — trečiasis apskrities centras. Miestelyje apie 1.500 gyventojų. Yra žinių, kad Eišiškės 1413 m. Ikūrė žemaičių kunigaikštis Eiksiius. Lenkams Ikūrus Vilniaus vaivadžiai, Eišiškės jau tada buvo apskr. centru.

Gerasis istorine pnaešimi Krevos miestelis. Nors senovėje Kreva Lietuvos gyvenime vaidino labai svarbų vaidmenį, čia buvo garsi ir didinga pilis, kurios griuvėsiai dar šiandiena byloja apie garsią mūsų praeitį, tačiau šiandien tai nuskurdęs miestelėlis.

Su Lietuva susijusia praeitimi pažymėtini dar Aišmenai, Smurgainai plačiai pagarsėję skaniais rieštainiais ir juose buvusia iokių „akademija", kurioje lokiai šokdavę ne tik dailiai eigtis, bet net šokti ir visomis kitokiomis ldėalgomis žodinti žmones.

Grįžusis krašto Lietuviai labai dziaugminąsi sutiko seniai laukią žinią, kad jie pagaliau vėl prisikiamė prie bendro savo tautos ir tėvynės kūno — Lietuvos tertiorijos. Visam krašte tuojau dziaugsmingai ūkčio lietuvių tautinės vėliavos.

Nuo balandžio 1 d. į grįžusias sritis savyko žmiai pasiūrių lietuvių tarnautojų. Čia jie perima esamų istaigų vadovavimą ir padės visam kraštui kuo greičiau įsijungti į bendra Lietuvos gyvenimo vagą.

Aug. Sim.

pagal „I Laisvę"

LATVIJA
Daugpilis
Breslauja
Ilsiūnai
Svenčionėlis
Lentvaris
Kamajai
Sirvintos
Giedraičiai
Svyriai
Mykoliškis
Ignalina
Neris
Naručiai
Kaunas
VILNIUS
Gervėčiai
Trakai
Medininkai
Šumsnaisi
Nemenčinė
Kreva
Aišmena
Eišiškės
Dieveniškis
Trakelioi
Nemunas
Šventoji
Šventoji
Šventoji